

Konfliktråd i fengsel

Konfliktråd i fengsel

Rapport fra et prosjekt 2003/2004

Av

Ida Hydle

med bidrag av Arne Værland og Ingrid Kristine Hasund

Skriftserien nr. 115

61 sider

ISSN: 1503-5174

ISBN: 82-7117-545-9

© Høgskolen i Agder, 2005
Serviceboks 422, N-4604 Kristiansand

Design: Høgskolen i Agder
Omslag og innbinding: Edgar Høgfeldt A/S
Sats og trykkeri: Trykkeriet, Høgskolen i Agder

Emneord:

1. meglings
2. vold
3. konfliktråd
4. dialog
5. straffesaker

1. SAMMENDRAG.....	7
2. INNLEDNING.....	9
3. BAKGRUNNENE FOR PROSJEKTET	13
3.1 DEN NYE STRAFFEGJENNOMFØRINGSREFORMEN	13
3.2. ERFARINGER MED MEGLING I VOLDSSAKER VED KONFLIKTRÅDET I HORDALAND.....	13
4. MØTENE MED LEDELSEN, DE ØVRIGE ANSATTE OG SELVE FENGSELET	17
5. MØTENE MED DE INNSATTE OG SELVE FENGSELET	21
<i>MØTE 1: TAKK FOR SIST!</i>	21
<i>MØTE 2: HELT USEDVANLIG TIL Å VÆRE EN SÅ STOR GRUPPE...</i>	22
<i>MØTE 3: NEI, NÅ SNAKKER DERE JO OM PSYKOLOGI!</i>	23
<i>MØTE 4: VI MÅ TA ET ROLLESPILL!</i>	24
<i>MØTE 5: HVORFOR HAR INGEN FORTALT OM DERE FØR?</i>	26
6. MEGLING OG FORARBEID	27
<i>TO VENNER SOM BLE REDDE FOR HVERANDRE</i>	27
<i>VOLD OG TYVERI MELLOM BEKJENTE</i>	33
<i>"...MEN DET GÅR IKKE AN Å UNNSKYLDE DET JEG HAR GJORT"</i>	34
<i>VOLD OG VOLDTEKT I EKTESKAPET</i>	36
<i>MED EN KNIV MOT STRUPEN: "DET VAR IKKE MEG!"</i>	37
<i>IKKE SNAKKET MED FAR PÅ TRE ÅR</i>	37
7. NY KUNNSKAP OM MEGLING I FENGSEL.....	39
<i>HVILKEN PART BURDE BLI SPURT FØRST OM MØTE?</i>	39
<i>DE ANSATTE: BÅDE RANSAKER OG STØTTEPERSON</i>	39
<i>JEG BLIR HELT SVETT AV Å SNAKKE OM DETTE!</i>	41
<i>FANGENE: DE HAR MISTET BLODÅRA MELLOM HODE OG KROPP</i>	45
DIALOG I EN KONFLIKT	46
FANGERS PÅRØRENDE	48
HVA MED DE FREMMEDSPRÅKLIGE – GLOBALISERING FRA UNDERSIDEN?.....	49
"RETTE TIL ET LIV UTEN VOLD"	51
KONFLIKTRÅDET I AGDER ER NEVNT I ST.PROP. 1!	53
SLUTTORD.....	55
SUMMARY IN ENGLISH.....	57
VEDLEGG 1 ØNSKE OM Å OBSERVERE MEGLING I FORSKNINGSØYEMED:.....	59
VEDLEGG 2 KONFLIKTRÅD I FENGSEL – 2003/2004.....	61

1. Sammendrag

”Hvorfor var det ingen som fortalte meg om Konfliktrådet da jeg var 15 år?” Den unge mannen var ganske oppgitt. Han var dømt for flere forhold og satt nå inne for tredje gang. Ut fra Konfliktrådet i Agder har vi over et år truffet flere innsatte i fengselet og pratet med dem om deres egne konflikter og deres behov for å benytte seg av megling. Etter avsluttet prosjekt, kan vi oppsummere med flere meglede saker, mange gode samtaler og gode erfaringer i samarbeidet med fengselet¹.

Arbeidet kan ses som en videreføring av erfaringer fra prosjektet ”Megling i voldssaker” som ble igangsatt av Justisdepartementet i årene 2001-2004. Den nye straffegjennomføringsreformen er også del av forutsetningene for arbeidet. I rapporten beskrives for det første det innledende samarbeidet mellom institusjonene, fengselet og konfliktrådet. Dernest beskrives hvordan meglerne arbeidet for å fremme ideene og mulighetene for konflikthåndtering for de innsatte og hvordan de reagerte på dette. Konkrete formøter og meglingsmøter redegjøres for, samt en språklig innholdsanalyse av en megling som et eksempel på hvordan parter møtes språklig i rammen av fengselet. Det oppsummeres med at konfliktrådet kan ha flere enn én rolle i kriminalomsorgen. Det ene er å forberede innsatte på livet utenfor murene, dvs. en rehabiliterende rolle. Viktig er også at fremgangsmåten i megling bryter med tenkningen om skyld og straff i et fengsel og kan derfor være nyttig som tilleggskunnskap for de ansatte. Rapporten kan ses som en oppfølging og utprøving av kriminalpolitisk tenkning i St.prp. nr. 1, 2004-2005.

¹ Værland, Arne 2004 Innsatt i Arendal fengsel: - Hvorfor var det ingen som fortalte meg om konfliktrådet da jeg var 15 år? Opp og avgjort nr. 2, høsten 2004.

2. Innledning

”Det er viktig at de innsatte her lærer å bilegge en konflikt, lærer ved rollespill, lærer å snakke sammen på en voldsfri måte, snakke uten å slå helselaus...”, sa en fengselsansatt

Leder for Konfliktrådet i Agder, Arne Værland² og jeg, megler ved konfliktrådet og lærer/forsker ved Høgskolen i Agder, ville undersøke om fengselsinnsatte har bruk for konfliktrådet. Dette gjorde vi i samforståelse med fengselets ledelse og flere motiverte ansatte. Det er særlig to ansatte som fortjener en spesiell takk, vaksjef Sigurd Marlov Antonsen, og seksjonsleder for lukket avdeling, Frank Moritz Johansen. Ved et lite forprosjekt i Arendal fengsel våren 2003, inviterte vi de innsatte til møter med personer som var blitt ofre for de handlinger som de innsatte var dømt for. I tråd med Konfliktrådets tenkning definerte vi slike handlinger som utgangspunkt for eller del av en konflikt mellom partene. Vi hadde tre orienteringsmøter med de innsatte, samlet på tirsdagskvelder som er obligatoriske samlingskvelder. Vi hadde også flere samtaler på besøksrommet og i telefonen med to innsatte som meldte sin interesse for slike møter. Til tross for at det da ikke lyktes å få til møter mellom partene, anså vi at det likevel var gode muligheter for slike møter i fremtiden.

Vi foreslo derfor et prosjekt for høsten 2003/våren 2004 med følgende fremgangsmåte:

1. Klarering med Arendal fengsel om videre arbeid for prosjektet
2. Presentasjon av prosjektet for og med de ansatte
3. Orienteringsmøter for og med de innsatte, for eksempel en tirsdag kveld pr. måned
4. Konfliktrådet ville i møtene i fengselet være representert ved konfliktrådsleder og en megler
5. Ved interesse og melding fra en innsatt ville vi undersøke og avklare motivene og mulighetene for møte i Konfliktrådet ved hjelp av formøter med de involverte parter i konflikten
6. Gjennomføre indirekte eller direkte møter mellom partene.
7. Registrering av hver henvendelse som en sak på vanlig måte i Konfliktrådet.

² Arne Værland, Konfliktrådet i Agder (arne.vaerland@konfliktraadet.no),

8. Forsamtaler og megling i enkeltsaker ble dekket økonomisk på vanlig måte gjennom Konfliktrådet.

Da jeg ikke bare er megler, men også forsker, ble alle parter orientert om at jeg ville spørre om å få registrere forsamtaler og møter, som del av et større prosjekt om konfliktdialoger som jeg arbeider med. Prosjektet er støttet av Justisdepartementet og Norges forskningsråd. Det registreres ingen persondata, kun selve samtalene. Prosjektet er registrert i Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. Det ble samlet inn lignende data fra Oslo og Bergen. Det ble heller ikke noe fokus på sted eller tid for samtalene. Vedlagt følger informasjonsskriv til ansatte og innsatte om selve forskningsprosjektet (se vedlegg 1).

I forskningsprosjektet samarbeider jeg med lingvisten Ingrid Kristine Hasund³. I vårt forskningsprosjekt ”Konfliktregimer”⁴ undersøker vi kontekster for konflikthåndtering og hvordan mennesker snakker *om* konflikter og *i* konflikter. I straffesaker kan konfliktrådet både være et alternativ til strafferetten, men også et supplement. For både antropologer og lingvister er det interessant å velge studiefelt som kan belyse grensefenomener. Det er på grensene man har mulighet til en oversikt over de språklige og sosiale fenomener man er i ferd med å oppdage og beskrive. Fengselet er et grensested, på kanten av det sivile samfunn. De innsatte er under full kroppslig kontroll 24 timer i døgnet. For de som sitter i varetekt med brev- og besøksforbud kan kontrollen sies å også omfatte ikke bare kroppen, men også sinnet, dvs. mental kontroll. Her gjelder ikke de vanlige reglene og ritualene i samfunnet. De innsatte er satt inn i fengslet, dvs. ut av det vanlige samfunnet og inn i et annet, der frihetsberøvelse er norm. Frihetsberøvelse er også straff, som et resultat av en kjennelse i forhørsretten, en dom i strafferetten eller ved forenklet forelegg der boten ikke er betalt. Overvåkingen er en del av dette. Konfliktrådet som samfunnsinstitusjon bygger på frivillig deltakelse fra begge/alle parter til å møtes til håndtering av en konflikt. Strafferetten bygger ikke på frivillighet.

I vårt arbeid har vi valgt å definere vold i alle former som en konflikt mellom mennesker, og i dette prosjektet, både den praktiske og den vitenskapelige delen av det, har vi undersøkt hvordan et slikt supplement kan virke i kontekst av fengslet.

For øvrig ledet Arne Værland selve det praktiske tiltaket⁵. Jeg arbeidet som ordinær megler, både i Konfliktrådet og i dette fengselstiltaket. Konfliktrådet i Norge

³ kristine.hasund@hia.no

⁴ Finansiert av Norges forskningsråds Program for kulturforskning

⁵ Dette var helt i tråd med anbefalingene fra Voldsprosjektet i Hordaland, se senere

er nå er veletablert institusjon i alle norske kommuner. Det er statlig organisert og finansiert med hovedsete i Sekretariatet for konfliktråd, knyttet til Justisdepartementet. For lesere av denne rapporten som ønsker mer informasjon om konfliktrådet i sin alminnelighet, se www.konfliktraadet.no

3. Bakgrunnene for prosjektet

Det var to ulike erfaringer som bidro til at vi fikk ideen til å starte opp arbeidet i Arendal fengsel, i tillegg til at en fengselsansatt på et tidligere tidspunkt i 2003 hadde invitert Arne til å vurdere om konfliktrådet kunne bidra med sin virksomhet i fengselet.

Disse kan beskrives som følger:

3.1 Den nye straffegjennomføringsreformen

Under julelunsjen til Friomsorgen i Aust-Agder i 2002 oppdaget ansatte i Arendal fengsel og konfliktrådsleder Arne Værland hverandre. Grunnen til dette var den nye straffgjennomføringsreformen som legger til rette for et nærmere samarbeid mellom nettopp disse to institusjonene, kriminalomsorgen og konfliktrådet. Reformen la ikke bare et idemessig grunnlag, meglings som del av samfunnsstraffen, men også et praktisk: Den endret mulighetene for samarbeid mellom fagfolk fra kriminalomsorgen og konfliktrådet om enkeltpersoner⁶. Regelverket åpner for et tettere samarbeid mellom fagfolk ... ”Oppdagelsen resulterte i et spennende prosjekt hvor målsettingen har vært å sjekke ut behovet for - og eventuelt tilby meglings til de innsatte”, skriver Arne Værland⁷.

3.2. Erfaringer med meglings i voldssaker ved konfliktrådet i Hordaland

Prosjektet ”Meglings i voldssaker” ved konfliktrådet for Hordaland var et initiativ fra sivilavdelingen i Justisdepartementet. Hensikten var å tilby partene i alvorlige voldssaker et møtested for å snakke ut om det som hadde hendt, helt uavhengig av

⁶ se <http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/usr/www/lovdata/all/nl-20010518-021.html&dep=alle&titt=straffegjennomf%0d8ringsloven&>

⁷ Værland, Arne 2004 Innsatt i Arendal fengsel: - Hvorfor var det ingen som fortalte meg om konfliktrådet da jeg var 15 år? *Opp og avgjort* nr. 2, høsten 2004.

rettssak og evt. fengsling eller soning. Møtestedet var konfliktrådet for Hordaland. Jeg ble bedt om å evaluere dette prosjektet⁸.

I alt 186 personer i 79 voldssaker ble invitert til deltakelse, men ved prosjektets slutt hadde bare åtte meglinger funnet sted, det vil si i ti prosent av sakene. En innlysende grunn til at det ble så få meglinger var at de volds ofre og -utøvere man tilbød å møtes til meglingsmøte ikke ønsket å møte. Noen var fornøyde med oppgjøret i rettssalen og hadde ikke noe ønske om å gjenoppta saken og å treffe den andre parten. For andre hadde rettssaken forverret forholdet mellom partene, og noen orket ikke å møte den andre parten ansikt til ansikt. Atter andre kunne ha tenkt seg et meglingsmøte, men opplevde at tilbudet om meglingsmøte kom på et galt tidspunkt: noen syntes det kom for sent, andre syntes det kom for tidlig.

Dette var likevel bare én grunn til at prosjektet resulterte i så få meglinger. En vel så viktig grunn var den sterke skepsisen som fantes mot prosjektet fra de involverte fagpersoner. Etter vårt syn bidro denne skepsisen til at prosjektet på mange måter ble kneblet helt fra starten av. Her er særlig tre momenter avgjørende: For det første mener vi at prosjektets struktur i seg selv vitner om en sterk skepsis, og vanskeliggjorde muligheten for å gjennomføre meglinger: Man setter i gang et prosjekt som *først* skal utrede mulighetene for meglingsmøte i voldssaker, *deretter* få i gang et tiltak om meglingsmøte, *deretter* gjennomføre meglingsmøte, og *deretter* skal man evaluere disse for *deretter* å avgjøre om dette kan etableres som et landsomfattende og permanent tiltak. Argumentet har hele tiden vært at vi trenger kunnskap, forskning og resultater. Etter vår mening handler det snarere om å skyve problemet foran seg, for man *har* jo allerede kunnskap og erfaringer fra en rekke andre land, og fra faktisk konfliktrådspraksis i Norge – det er en kjensgjerning at det megles i til dels alvorlige voldssaker, både som supplement og som alternativ til straffesak.

For det andre ble prosjektet kneblet allerede i mandatet av alle de begrensningene og reservasjonene som vi har nevnt ovenfor, både når det gjaldt hvilken type saker det skulle megles i og når i strafferettsprosessen meglingsmøte skulle tilbys.

For det tredje var prosjektledelsen svært forsiktig med å ta kontakt med parter konkret for å tilby meglingsmøte, selv om sakstype og tidspunkt i forhold til strafferettsprosessen var klarert som ”riktig”. Det ble brukt uforholdsmessig mye tid på forarbeid, noe både prosjektlederen og styringsgruppa uttrykte frustrasjon over.

⁸ Hydle, Ida 2004 Prosjektet ”Meglingsmøte i voldssaker” ved Konfliktrådet for Hordaland. Evalueringsrapport, Høgskolen i Agder.

Megling viste seg å være et misvisende ord i mange voldssaker, der det ikke skal ”megles” i tradisjonell forståelse av ordet. Hensikten med møtet er nettopp møtet. For partene kan det å møtes i det hele tatt, være en stor gevinst⁹. Det å forberede og lede møter mellom parter i alvorlige voldssaker er ikke vesentlig forskjellig fra megling i vanlige konfliktrådssaker, men meglere og konfliktrådslederne kan ha behov for mer spesifikk kunnskap om vold og offerreaksjoner og kommunikasjon mellom parter i voldssaker.

Jeg fant også ut at meglere og konfliktrådsledere trenger kunnskaper og trening i å være i fengselet hvis møtet skal skje etter dom er falt i saken og den ene parten soner¹⁰. I tillegg ble det tydelig at fagfolk innen straffesakskjeden eller behandlervesenet (så vel ansatte som deres ledere, for eksempel politietterforskere, psykologer, sosionomer, fengselsansatte osv.) har mangelfulle forestillinger om hva som foregår i et konfliktråd. De tror de vet det og mener derfor ofte at møter i Konfliktrådet ikke er egnet eller at de gjør jobben like godt selv. De tror ofte at begrepene alvorlig, skyld og straff betyr noe annet enn det partene mener. Likeledes definerer fagfolk ofte konflikten mellom partene som noe annet enn partene selv.

Det er viktig å ikke blande ideer eller kunnskaper om megling med straff eller behandling – de hører til i to ulike kunnskapsverdener. Meglingsmetoden og -tenkningen kan tydeliggjøres for samarbeidsparter innen straffesakskjeden og i behandlervesenet gjennom rollespill.

Nasjonale reformer og internasjonale anbefalinger (Europarådet, EU, FN¹¹) tilsier en sterkere satsning på bruk av konfliktråd i alvorlige voldssaker. Med bakgrunn i prosjekterfaringene bør megling/oppgjør/møter mellom partene som alternativ eller supplement til straff i et hvert fall vurderes i konfliktrådet og i forståelse med partene. Dette bør ligge til grunn for vurdering av egnet tidspunkt for møter.

⁹ Liv Mørland understreker nettopp dette i sin rapport om nettverksmegling (2003:6; Kristiansand: Stiftelsen Arkivet): “Konfliktrådsmøter kan også ha hatt mer preg av samtaler enn av megling og forhandling. På bakgrunn av ulike erfaringer foreslås derfor å endre fokuset i konfliktrådene fra megling og meglere til samtaler mellom parter og støttepersoner, ført an av en koordinator fra lokalsamfunnet.

¹⁰ Uthevet av meg her for å vise hvordan denne erfaringen ble et viktig grunnlag for vårt arbeid med ”Konfliktråd i fengsel”.

¹¹ Eks. 1: International review of Restorative Justice Programmes and Issues. Document A/Conf.187/NGO.13 United Nations, Vienna;
Eks. 2: Europarådet, N° R (99).

Det finnes ikke mange dokumenterte erfaringer med meglings/konfliktråd i fengsel. Det er gjort enkelte forsøk spesielt i Belgia¹², i Irland¹³ og også i Storbritannia¹⁴ (se også: <http://www.euforumrj.org/html/search.asp?strZoek=prison&submit=search&chkSelect ion=topic>).

¹² Newell, Tim 2000 Responding to the Crises. Belgium establishes restorative prisons. London: Kings College, International centre for Prison Studies.

¹³ Liebmann, M., and Braithwaite, S. Restorative Justice in Custodial Settings. Report for the Restorative Justice Working Group in Northern Ireland, Dublin, UK: Restorative Justice Ireland Network.

¹⁴ Mackay, Robert 2002 'Ethics and Restorative Justice in Prisons' in (ed) J Vanaker, *Herstel in Detentie* Brussels: Uitgeverij Politeia

4. Møtene med ledelsen, de øvrige ansatte og selve fengselet

”Vi tar en liten runde med vår regiondirektør. Ja, dette vil vi, det er flott. Hjertelig velkommen inn til å foreta megling her inne – fint. Rent praktisk, ha kontakt med Per og Kari (to betjenter) – og vi konsentrerer oss om lukka avdeling, de andre er ikke så aktuelle foreløpig”, sa en av lederne.

Dette sitatet er betegnende for de ansattes velvilje og positive holdning til prosjektet. Det ble uttalt på et møte vi hadde med den lokale fengselsledelsen høsten 2003. Men vi var på det tidspunkt ikke ukjente. Takket være særlig to initiativrike og positive betjenter, Sigurd Marlov Antonsen og Frank Moritz Johansen, hadde vi allerede startet opp arbeidet i form av det lille forprosjektet i fengselet, våren 2003. Begge betjentene kjente oss fra annet arbeid innen det ordinære konfliktrådet og fra voldsforebyggende arbeid. Johansen er seksjonsleder for lukket avdeling og Antonsen er vaktsjef og leder for samtalegrupper om vold med veiledning fra behandlingsinstitusjonen Alternativ til vold, ATV, i Langesund¹⁵. Forarbeidet vårt var klarert, skriftlig og muntlig med ledelsen. På orienteringsmøtene med de innsatte, oppfordret vi dem til møter med personer som var blitt ofre for de handlinger som de innsatte var dømt for. I tråd med Konfliktrådets tenkning definerte vi slike handlinger som utgangspunkt for eller del av en konflikt mellom partene. Til tross for at det da ikke lyktes å få til møter mellom de som var positive og deres parter, anså vi at det likevel var gode muligheter i fremtiden.

På møtet med ledelsen innledet en av lederne med at *”De har starta opp allerede, og det fungerer bra i fellesskapet blant de innsatte”*. Han sier at det er spennende idet han oppsummerer inntrykkene til nå. Vi forklarer deretter om konfliktrådet generelt, om erfaringene fra megling i alvorlige voldssaker i Bergen fengsel og om våre erfaringer fra Arendal fengsel. I tillegg orienterer vi om den nye organiseringen av konfliktrådet og straffegjennomføringsreformen.

En av lederne spør mer inngående om Konfliktrådet generelt og sier så: *”Her i fengselet er det en del upløyd mark på det forebyggende plan. Og mange her sliter*

¹⁵ Dette er en tjeneste som gjennomføres i samarbeid med Justisdepartementet, Kriminalomsorgens utdanningscenter og ATV som del av programvirksomheten i Kriminalomsorgen, både den åpne (dvs. Kriminalomsorg i Frihet, KIF, og den lukkede, dvs. Kriminalomsorg i Anstalt, KIA. Se også <http://www.alternativtilvold.no/>

med angst og med sorg nær opp til kriminaliteten". Her siterer han teologen Paul Leer-Salvesens ideer og erfaringer fra sonings- og forsoningsarbeid i fengsel¹⁶. Vi kommenterer mulighetene for å imøtekomme slik sorg ved dialog mellom de involverte parter. Det kom også andre viktige momenter frem i møtet som alle krever en kommentar:

- *Det er viktig at de innsatte lærer å blegge en konflikt, lærer ved rollespill, snakke sammen på en voldsfri måte, snakke uten å slå helselaus*
- *Ta for eksempel ved løslatelse på prøve, da er det møteplikt for friomsorgen – et positivt ris bak speilet kunne være meglings – møteplikt – og meglings som vilkår*
- *Det er mange unge her, gjengangere, tyveri, slagsmål hver gang de er i byen, den forebyggende biten kan være viktig. Også viktig at dere kommer til personalmøtet, informerer og lærer personalet om arbeidet*
- *Det er nyttig, for det er et problem for kontaktbetjentene å finne ut av om den innsatte har ekte motivasjon*
- *Det er viktig å få ryddet opp i konflikter, men viktig å informere til betjentene, de ansatte, skape eierskap blant de ansatte*
- *tjenestefolka kan formidle videre*
- *kontaktbetjentene tar opp samtale med de innsatte, får kartlagt forholdene, kanskje bruke dette som utgangspunkt til å informere om Konfliktrådet, meglings, samtidig klarlegge egnethet*
- *Kontaktbetjentene kan lære av dere: hva er mitt behov og hva er den innsattes? Identifisere om hva som er det egentlige motivet – for møte, læring, mestring*

Samtalen på møtet viser hva som er nødvendig å gjennomgå før igangsettelse av et slikt tiltak. Erfaringene fra Bergensprosjektet bekreftet det samme:

- Vårt arbeid, fremgangsmåter, formøter, meglings og etterarbeid må være klart formidlet, skriftlig og muntlig. Ledelsen og øvrige ansatte må orienteres grundig. Det er etter vår erfaring en stor fordel at flere av betjentene er så positive til arbeidet, forstår hva det går ut på og bidrar til å motivere både ledelse og sine kolleger for øvrig, i tillegg til de innsatte.

¹⁶ Se for eksempel

Leer-Salvesen, Paul 1988 *Etter drapet : samtaler om skyld og soning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Leer-Salvesen, Paul 1991 *Menneske og straff : en refleksjon om skyld og straff som et bidrag til arbeidet med straffens etikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ved vårt lille forprosjekt på våren hadde vi også brukt enhver uformell anledning til å prate med de ansatte på vakt, fortelle om oss og vårt ærend, og oppfordre de ansatte til å være med på orienteringsmøtene med de innsatte. Og mange kom også med oss, satt på siden av gruppa av innsatte og lyttet til hva som ble sagt. Slik kunne kunnskap om konfliktrådet og megling også bli del av de ansattes egen kunnskap.

- Vi fikk tildelt en spesiell kontaktperson, som så videreformidlet kontakt, både til innsatte og deres kontaktbetjener

- Vi bekreftet utsagnene om at det var viktig å klarlegge egnethet og motivasjon. Det gjaldt begge parter. Betjentene kunne fange opp slike ønsker og følelser hos innsatte, og formidle dette videre til oss. Men det var vi som måtte avklare videre muligheter, ved hjelp av samtaler med den eller de partene som befant seg utenfor fengselet. Deres vilje og motivasjon var utslagsgivende for om vi kunne gå videre med planlegging av megling. Konflikten eventuelle egnethet for megling var avhengig av langt mer enn den innsattes motivasjon. Dette var ikke nødvendigvis del av fengselsansattes erfaring og bilde.

- Vi måtte også forklare den tenkning som ligger bak konfliktrådet, som baseres på en annen tilnærming og menneskesyn enn det som ligger til grunn for arbeidet i et fengsel, slik som skyldspørsmål, straff og tvangstiltak, slik lovverket har definert det. Megling handler ikke om skyld og straff, men om en mulig avtale og forsoning mellom partene. Megling må aldri bli "et ris bak speilet", uansett hvor positivt det enn måtte se ut for de ansatte. Megling forutsetter frivillighet fra partene som har konflikten.

”Hvordan kan vi mørne de innsatte til å bruke konfliktrådet”

Midtveis i prosjektet ble Arne og jeg var invitert av fengselsledelsen til et fellesmøte for de ansatte. Det var mange til stede, betjenter, fengselsledelse og regiondirektør. Vi snakket i 45 minutter om arbeidet vårt generelt og spesielt i fengselet:

Da vi fortalte om Konfliktrådet generelt la vi vekt på det vi mente hadde verdi for de ansatte, for eksempel det å omdøpe betegnelser fra straffeloven, slik som drap, voldtekt, legemsbeskadigelse osv. til ”konflikter”. Vi fortalte også om hvordan vi arbeidet, om metoder i megling, om ulike typer konflikter som havner i konfliktrådet. Så snakket vi spesielt om fengselsprosjektet: Vi hadde vært i fengselet 7 ganger fra mars til nå. Vi hadde prøvd ut ulike fremgangsmåter for kommunikasjon med de innsatte. Nå hadde vi funnet en form som ser ut til å fungere, ved å sitte i ring, ha en så åpen samtale som mulig.

Fem innsatte hadde meldt sin interesse for megling/møte. Vi hadde startet opp de 5 sakene. En var ferdig meglet, en var under arbeid, og i tre av sakene var vi blitt forhindret fra videre arbeid fordi representanter fra enten politiet, forsvarsadvokatene eller fra Kriminalomsorgen hadde frarådet den andre parten eller pårørende til den andre parten videre møter i konfliktrådet.

Vi snakket også om hvor greit samarbeidet har vært med de ansatte, om den følelsen vi hadde av at det var åpne dører for oss, og om de velvillige og positivt innstilte betjentene som vi møtte hver gang.

Det var interesserte tilhørere, og de ville gjerne ha rapport fra prosjektet. En sa: ”Hvordan kan vi mørne de innsatte til å bruke konfliktrådet”.

5. Møtene med de innsatte og selve fengselet

”Hvorfor har ingen fortalt meg om dere før? Hvorfor har ikke politiet fortalt om dere? Hvorfor har ikke jeg fått denne muligheten?”

En oppsummering fra våre orienteringsmøter med de innsatte er at folk var usedvanlig åpne og lydhøre. Det ble vanskelig og for personlig for noen, særlig unge, som da forsøkte delvis å forstyrre eller å raskt melde seg ut. Overraskende mange fant det meningsfullt å diskutere vanskelige problemer i en stor gruppe. Gleden over å spille rollespill med megling var stor.

Jeg vil nedenfor gjengi feltnotater¹⁷ fra noen møter for å gi en utfyllende beskrivelse av hvordan slike møter med de innsatte kunne forløpe:

Møte 1: Takk for sist!

Arne og jeg møtes utenfor fengselet i flomlys (som går på og av automatisk avhengig av om noen befinner seg innenfor den infrarøde strålen eller ikke) og sluses inn ved første ringesignal. Vi har avtalt på forhånd hva vi skal gjøre i dag. Vi vil forsøke å illustrere strafferetten i forhold til konfliktrådet. De vet inne at vi kommer.

Elektronikken fungerer gjennom alle fire dørene som sluser. Per er der i kveld og hilser hjertelig, de andre betjentene også. Veggene i trappen opp til betjentgangen er dekorerte med koselige knyttede veggtepper med dyremotiver. Vi har med kringler denne gangen, og Per har også sørget for at kokken har laget eplekake. Vi går inn i kjøkkenet og skjærer opp kringlene. Vi vitser om at det ikke er noen kniver oppe på allrommet(!). Deretter blir vi låst opp på allrommet hvor Arne og jeg omorganiserer slik at vi sitter rundt flere bord som er satt sammen.

Så slippes de inn, 13 mann, vi kjenner igjen halvparten fra forrige måned. To sier ”takk for sist” til meg. Arne og jeg håndhilser på alle i det de kommer inn i rommet. Vi byr på kaffe og kake. Arne skjenker i pappkrusene, og alle sender rundt. Vi småprater. Etter en stund sier jeg at vi kanskje skal starte, og Arne ber meg innlede. Jeg presenterer oss og sier litt generelt om konfliktrådet, og understreker vår uavhengighet av straffesakskjeden. Så gjentar jeg kort det som skjedde forrige gang og

¹⁷ dette er notater som jeg skrev ned rett etter møtene. Deretter gikk Arne igjennom med korrektur og tilføyelser. Det er en vanlig metode for datainnsamling i antropologisk forskningsarbeid. ”Feltet” er i dette tilfellet det jeg registrerer med øyne og ører i det tidsrommet jeg er der.

spør om noen kan fortelle hva som skjedde etterpå. Forrige gang hadde de tatt opp at de var blitt fratatt en kassettpiller i treningsrommet, og de savnet musikken som de trente til. Nå forteller flere at det ikke skjedde noen ting, selv om betjenten som var til stede hadde gjort det han sa, men de hadde ikke fått spilleren igjen.

Så spør jeg mer om konfliktrådet, om noen har opplevd det. To har, og de er ikke spesielt positive. Selv om den ene forklarer etter hvert at de hvertfall fikk snakket sammen. Vi sier at det er noe av det viktigste med konfliktrådet.

Når de fleste har spist opp, spør jeg om de vil hjelpe oss med å omorganisere rommet, ikke til rollespill, men til å ”gjenskape strafferetten”. Vi reiser oss og jeg deler ut posisjoner; dommere, aktorat, politietterforsker, forsvarere, osv. Alle blir med på dette, og vi fordeler oss med stoler, benker og bord rundt i det store rommet: Dommerne langt der oppe og vi andre rundt der nede. Jeg sitter sammen med to andre på tilhørerbenken, og stiller spørsmål rundt til alle om hvordan de har det, og hva de tenker om sine posisjoner. Det blir litt samtaler om dommerne som ser ned på, om avstanden mellom alle, om stolene. Ganske flott egentlig, synes jeg. Så begynner noen å bli litt urolige, en vil gå og trene, og jeg overtaler dem bare kort til å sitte ned igjen rundt bordet som før. Så sier jeg at det er slik vi sitter i konfliktrådet. Diskusjonen startet om posisjoner, likeverdighet, symmetri i blikkontakt, og at ingen har sorte kapper. Så brytes samlingen opp. Men to henvender seg til oss idet de andre går ut og vil snakke privat om sine konflikter. Vi snakker med én hver.

Møte 2: Helt usedvanlig til å være en så stor gruppe...

Møte med de innsatte. 15 kom denne tirsdagen. Vi satt i ring, drakk kaffe og spiste ”munke”¹⁸. Mange snakket, med fine og åpne refleksjoner om vanskelige temaer, som vold, drap, hevn, tysting, soning og forsoning – og forskjeller mellom slike hendelser. Det kom fine spørsmål og svar, i en åpen, reflekterende og søkende stemning. ”Helt usedvanlig til å være en så stor gruppe”, tenkte jeg. Selv de eldre mennene, som ikke forstår så mye norsk, lyttet. Det må ha vært tonefall, kroppsspråk og stemning som bidro til det. Det var lite fleiping, som ble besvart av de andre på en fin måte. Arne og jeg kom av og til med spørsmål eller kommentarer der vi utdypet med egne erfaringer fra meglinger. Noen var helt tause, men fulgte nøye med, for eksempel nikket én meget ivrig da jeg spurte om denne diskusjonen ga mening. Arne snakket med en part som har tatt initiativ til å møte den andre (utenfor fengslet), og jeg snakket med en

¹⁸ typisk Arendalskake

annen som har vært på flere av våre møter som spurte når vi kom igjen. Han ville til da ta kontakt med sin bror som han har en konflikt med og spørre om han ville møte til megling.

Møte 3: Nei, nå snakker dere jo om psykologi!

Arne og jeg møtes utenfor fengslet kl. 1855 og ringer på. Arne: ”det er Hydle og Værland fra Konfliktrådet”. Det durer, og alle fire dørene åpner seg innover. Inne kjenner vi igjen flere av betjentene som hilser hyggelig. Vi får følelsen av å være velkommen og å være kjent. Vi prater litt med noen, også vakta som sitter i kontrollrommet. Så går vi opp til møterommet sammen med en betjent som låser opp. Vi ordner bord og stoler til et stort rektangel, og så kommer de innsatte, seks nordmenn og fem fra andre land. De fleste er svært unge, mellom ca. 18 og 25. Så åpner jeg, forteller litt om oss og konfliktrådet. Det blir snart en livlig og meget opphetet debatt om det å være dømt og sitte inne for vold og så ønske å be offeret om unnskyldning. Helt utelukket!

Men når samtalen kommer inn på at offeret for eksempel kunne være ødelagt for livet, er det flere som forstår og tenker at da ville de kanskje ha behov for å møte offeret og også be om unnskyldning. Det kommer tydeligvis an på grad av skade. En sier at endelig forstår han hva vi mener. Ellers er det jo offerets skyld at de sitter der de sitter. Ofrene har vitnet mot dem i retten, så da kan de ha det så godt, mener flere av dem. Andre kaster seg inn i debatten og roper høyt at de ikke forstår vårt ærend. Det er helt utelukket at de skulle ha noe å tjene på å møte offeret. I så fall måtte offeret betale dem for det, for ”tjenesten”!! Hvis det var slik at de var blitt redde og hadde fått problemer (”nei, nå snakker dere jo om psykologi!”), så fikk de betale for at gjerningsmannen skulle forsikre dem om at det ikke skulle skje igjen. En sier at han blir helt svett av å snakke om dette. Samtidig gir flere av guttene klart uttrykk for at de setter pris på at vi kommer og besøker dem.

Jeg føler at mange snur hele problematikken på hodet: Utgangspunktet for dem er tydeligvis ikke deres egne handlinger, men ofrenes vitnemål under etterforskning, selve rettsprosessen og fengselsoppholdet. Det er straffesaksskjeden som ”tar over” som realitet for dem, ikke hva de selv har gjort for å komme dit. Jeg lurte på om det er noe vi kan bidra med i denne argumentasjonen.

Vi lytter, og Arne er flink til å komme med kommentarer som nettopp tilsier det, og at vi er glad for samtalen med dem og at vi lærer mye av å snakke med dem,

nettopp pga. deres åpenhet. Selv om de fleste høyrøstet mener at vi er på jordet, blir de sittende og diskutere. Temaet er tydeligvis engasjerende likevel. Det er mye uro i gruppa og i rommet, etter hvert blir det vanskelig å høre hva folk sier. Vi opplever ikke at guttenes høyrøstethet eller engasjement gjør det vanskelig å være der, tvert imot. Vi tolker det som interesse og bearbeiding og en prosess – dette kan ta tid, noen bruker år, og noen henvender seg på slutten av møtet. Vår erfaring fra nå i fengslet tilsa oss at det vi opplevde som bråk og uro var vanlig, og ikke uttrykk for aggresjon. Vi merker at vi har blitt vant til og trygge på å være der.

Utlendingene satte seg etter hvert stille ved et annet bord og spilte kort og snakket lavmælt. Det slår meg nå at vi burde jo ha med brosjyrer på de ulike språkene. Vi bør sjekke med fengslet på forhånd. Hvis det er mange fra ett språkområde, kunne vi kanskje lage et eget møte med dem, sammen med en tolk?

To blir sittende igjen og snakke med Arne. Begge har sett alvorlige og ettertenksomme ut under diskusjonen rundt bordet.

Idet vi går ut, blir vi stående og prate med betjentene i ”vakta” (dvs. i overvåkningsrommet med TV-skjermer). Han spør om hvordan det går og om konfliktrådet generelt i voldssaker, og muligheten for meglings parallelt med straffesak. Det ble en hyggelig samtale. Både Arne og jeg tenker at det er viktig at vi prater med betjentene og både får god kontakt, tillit og sprer informasjon om arbeidet vårt. En betjent kommer ut etterpå. Hun sier at informasjonen på de ansattes samling før jul var fin og at det er bra å være informert.

Møte 4: Vi må ta et rollespill!

Arne og jeg møtes foran fengslet som vanlig kl. 1845. Vi har avtalt i telefonen på forhånd at vi tar ”same procedure”, og vi har også avtalt videre saksgang med to av de innsatte som har meldt sin interesse for meglings med parter som bor andre steder.

Arne ringer på og uten at noen spør eller at vi får presentert oss som vanlig, så bare durer alle fire dørene innover. Vi ler og Arne sier: ”Arendal fengsel”, og jeg sier at det kanskje handler om oss også. Inne sitter Per på kontrollrommet, så det er han som så oss på skjermen ute og ”duret” oss inn. Det er rart med en slik tilsynelatende åpen tilgjengelighet for oss og rart med vår følelse av å være velkomne og kjente – i et fengsel. Jeg har tatt med kjeks og kaker, de har glemt å si ifra til kokken, så det er bra at det er litt godt til kaffen. Vi går opp med en av betjentene, og han spør: ”Skal vi

slippe dem inn?” Vi sier ja, og så kommer 12 inn. Vi kjenner halvparten igjen, ca. halvparten er norske, resten er fra andre land, og vi har definitivt et språkproblem.

Vi drikker kaffe og småprater litt før Arne tar ordet og snakker litt om konfliktrådet. Jeg tar over og forteller litt om vold og erfaringene fra prosjektet i Bergen. Så sier en av de innsatte at ”vi må ta et rollespill”. Han henviser til tidligere erfaring med rollespill da vi spilte rettssal. Flere vil gjerne, og vi omkalfatrer bord og stoler. Alle blir med. To spiller kamerater som har en konflikt om en stjålet og ødelagt motorsykkel. De begynner spillet, jeg er megler, Arne ser på, litt tilbaketrukket, og kommenterer etter hvert. Plottet er at den enes sykkel har et uklart ”opphav”, var uten skilt, og han ble forfulgt av politiet, slengte sykkelen fra seg og løp. Da fant kameraten den (og etterpå spilte de videre at kameraten hans hadde visst hvem som eide sykkelen), og tok den med seg og kjørte den i stykker. Det ble et merkelig plott, der de viste stor evne til å komme hverandre i møte. ”Lappene”, dvs. 10.000 kr, ble fordelt hit og dit. Bak lurte det av og til forsøk på eller antydninger om trusler om vold, både mot dem selv eller mot familiemedlemmer.

Ved en anledning reiser to seg opp og leke-slåss, spenner benkrok på hverandre. Betjentene følger med i vinduet, men bryter ikke inn. Jeg føler ikke at dette er truende. De slutter snart og fortsetter spillet. Det å stjele fra en kamerat er så ille at det forbindes med krav om stor oppreisning (25.000). Jeg faller av lasset innimellom i diskusjonene, forsøker å rydde opp litt, tror at spillet er over når de kommer frem til en avtale seg i mellom, men så blander kameratene seg inn igjen og spillet tar nye vendinger og med nye aktører og med nye forslag til avtaler. Vi ler og har det moro. De andre som ikke er direkte med, sitter rundt og følger med. En sier at der ute ville de gjort opp på en annen måte. Arne og jeg tenker etterpå at hvis konfliktrådet hadde tillit i denne gruppen ”der ute”, så ville de kunnet henvende seg i slike oppgjør og fått hjelp til andre måter å løse konflikter på enn med vold.

Ett sted i spillet spør en om vi ville si til politiet hvis vi oppdaget noe ulovlig (eks. en stjålet sykkel). Vi sier at vi har taushetsplikt. Dette er en sivil sak, og meglernes har ikke noe med slike ting, kun om partene får til en rimelig megling og en rimelig avtale. Hvis megleren oppfatter en avtale som urimelig, behøver han/hun ikke å skrive under.

En annen er opptatt av både straff og moral – om det gale i det å stjele og i det å tyste. Dette er mange opptatt av. Etter hvert går flere av ”utlendingene” bort til det andre bordet og begynner å prate og spille kort, mens spillet fortsetter rundt oss. Til slutt avslutter vi spillet, men praten fortsetter, og jeg snakker lenge med en som henvender seg litt mer privat. Han er bare 19 år og venter på at rettssaken

(knivstikking, vold, tyveri) skal opp. Han har brukt narkotika siden tolvårsalderen, har vært tvangsplassert i barnevernsinstitusjon i flere år. Familien har han ikke har sett på to år. Han har studiekompetanse og ville gjerne studere, men vil ikke slutte med stoff. Vi har en lang prat om dette. Arne snakker med en som har promillekjørt og som er meget ensom. Det er mange triste skjebner; stoff, rus og vold er nok fellesnevner for de fleste. De to som vi hadde planlagt å snakke med, var ikke til stede.

Vi prater med vaktene igjen etterpå. Per forteller om samtalegruppen om vold, to grupper som avslutter nå til sommeren. Det bør bli mer av slike grupper der folk kan møtes. Mange har behov for å snakke med andre om vold. Vi snakker videre om voldsforebyggende arbeid i fylket.

Møte 5: Hvorfor har ingen fortalt om dere før?

Arne og jeg møter opp kl. 19. Vi har avgjort at en journalist fra Agderposten (til tross for at hun er henvist fra en av de ansatte i fengslet) ikke kan være med. Vi vil ikke en gang spørre de innsatte. Det er for problematisk både for de innsatte og for vårt arbeid, for sårbart. 12 norske er til stede i dag og 4 utledninger. Vi har dårlig samvittighet fordi vi ikke klarer å inkludere dem litt bedre. Vi burde ha utarbeidet brosjyrer, og organisert med tolk. Eller laget eget møte med dem. Så spør vi oss også om det er viktig å prioritere utlendingene. De skal utvises fra Norge etter å ha sonet ferdig – dette er et moralsk dilemma.

Vi kjenner de fleste denne gangen. To ansatte, Per og en kvinnelig betjent lytter og kommer inn en gang i samtalen, begge to. Da handler det om de innsattes rettigheter i fengslet, som de høres ut til å støtte. Jeg innleder, Arne svarer etter hvert mer. To av de yngste begynner etter hvert å bli urolige og bråker. Noen av de andre blir ganske aggressive over å bli forstyrret i samtalen med oss, og skjenner på dem i klare ordelag. Arne sier etterpå: Godt at vi er så vant til å være der at vi ikke blir redde. De to går etter hvert ned. Betjentene blander seg inn, vil at de skal være med oss. Det viser seg etterpå at vår samtale blir for vanskelig, for nær og personlig for disse to unge.

En annen snakker med Arne. Han vil forsøke megling med foreldrene som har kuttet ham ut. En annen har vært innblandet i en knivstikkingssak og snakker om mulighet for møte før rettssaken kommer opp (om en måned). Etter hvert får vi til en fin og seriøs samtale. Flere sier at det er viktig for dem, seks blir sittende rundt oss og reflektere sammen: Er det noen fordel med megling før dom? Hva ville det ha betydning

for dem hvis det hadde vært megling på et tidligere tidspunkt? ”Hvorfor har ingen fortalt meg om dere før? Hvorfor har ikke politiet fortalt om dere? Hvorfor har ikke jeg fått denne muligheten?”

Narkotika synes å være en svært viktig grunn til at de sitter der. Dette blir også del av tema for diskusjon om konflikter i fengslet om at det er en glassvegg mellom dem og de besøkende. De synes det er fælt!

Arne og jeg har oppsummering dagen etter: Arne ringer til en av kontaktbetjentene, og avtaler formøter om to dager med de to som vil forsøke megling.

6. Megling og forarbeid

I alt har vi arbeidet med seks saker i prosjekttiden. Oversikten ser slik ut:

1. Per og Tore: to venner som ble redde for hverandre; to forsamtaler med hver part, ingen megling
2. Erik og Jens: tyveri og vold mellom bekjente; en forsamtale med hver, ingen megling
3. Rolf og Ronny : vold mellom nære venner; en forsamtale med hver, megling, avtale
4. Glenn/Anna: ektefelle vold: en forsamtale med Glenn, Anna var ikke å få tak i
5. Gunnar: knivstikking: kun en henvendelse før dom, ikke interessert etter dom i saken
6. Johan/Bjørn: far/sønn, ikke kontakt på tre år; forsamtaler pr. telefon, megling, ikke ønske om skriftlig avtale

To venner som ble redde for hverandre

Per kommer bort til oss etter et møte og sier at han gjerne vil forsøke megling. Han sitter inne for lengre tid. Tore er en tidligere kamerat som han har kjent i flere år, og som vitnet mot ham i retten. Per er så sint på ham at han vet ikke hva han kommer til å foreta seg mot ham når han kommer ut av fengslet igjen. Han har behov for å gjøre opp.

Arne og jeg har avtalt et møte med ham i fengselet, et lite tett besøksrom med tre slitne stoler og et skrivebord. Det er et svært hull i døren, som Per har laget da han

ikke fikk medhold i klage som advokaten hans hadde meddelt ham. ”Har ikke alltid kontroll”, han er en svær, kraftig kar, ca. 25 år. Vi kom for å avklare hans premisser for møte i konfliktrådet. Det er en stund siden vi traff ham sist i fengselet, og i mellomtiden har vi truffet Tore og hans foreldre hjemme hos dem. De mener at Pers mål for møtet må være at Tore skal føle seg trygg i møtet og etterpå.

Vi spør Per om hva han nå tenker om et møte. Han sier at det er for hans egen skyld ”så jeg ikke dreper han når jeg kommer ut. Jeg driter i Han, det er hensynet til meg som teller”. Han snakker i stygge ordelag om Tore og om faren hans, dummeste i verden, skjønner ikke noe, vært helt håpløs mot Tore osv. Per har et ganske krast, stygt språk, kaller andre som han ikke liker med ord som sinte barn bruker, og snakker gjentatte ganger om å drepe, smøre til, banke opp osv., og jeg lurte på om jeg skal spørre om hva han mener, men jeg lar være. Han understreker ordene sine med knyttet neve mot bordet. Et sterkt kroppsspråk som han jobber med å kontrollere, med utfall mot døra idet vi skal gå.

Vi gir uttrykk for at vi forstår at han er redd, og at han gjerne vil gjøre opp og Per sier flere ganger at bare Tore ”gjør som han sier”, så behøver han ikke være redd for fremtiden, ”hvis ikke vet jeg ikke hva jeg gjør, da dreper jeg han eller meg selv”.

Det går frem i samtalen at det er selve volden mot Tore som er problemet, ikke alle de 41 brekkene han er dømt for, men de månedene ekstra som han fikk for det han gjorde mot Tore. Tore skal si at det var han som frivilling gikk med på det som førte til volden. Her er det noe jeg ikke forstår, hvis han gjorde det under trussel om noe verre, er det da ikke ille nok? Jeg spør ikke, er redd det egentlig ikke er min sak eller interesse, som megler, disse detaljene i historien vil vel komme frem i partenes egne fortellinger.

Hva er sannhet? Vi får en lang diskusjon. Per sier at bare Tore kan fortelle sannheten så kan de gå rolige fra møtet. Jeg problematiserer ”sannheten”. Per mener at det er Tores fortelling i retten som har påført ham all elendigheten, fem ekstra måneder og hans families ”galskap”. Han har fått et langt brev fra tanten som ikke vil vite av ham mer, ”orka ikke å lese mer enn et par sider og kasta det, moren min bare skjeller meg ut”. Vi foreslår konfliktråd for ham og familien, men han avviser noe behov for det. ”Jeg har klart meg uten dem før, så jeg kan vel det nå også. De er jo helt gale, sinnssyke, særlig moren min, vil ikke se datteren min, helt sinnssyk”. (Jeg husker at en av betjentene hvisket til meg tidligere at ”hvis dere hadde visst om hans oppvekstforhold, så hadde dere ikke trodd det. Det er et under at han har overlevd”). Han forteller plutselig litt om tortur og skader tidligere, som ”svar” på min ”belæring” om offerreaksjoner, for å forklare noe av Tores oppførsel. Han blåser og forteller da

om seg selv - uten å si noe om hvem og hvorfor, brennende sigaretter, skader. Jeg ser også kuttmerkene over begge pulsårene, uten å kommentere. Men så sier jeg at det er kanskje slik at han på den ene siden er blitt skadet av det han har vært igjennom og på den andre siden har han mye gode ting i seg som gjør at han fortsatt tør å gå ut, at han ikke er reddere enn han er. Det blir veldig taust og en intens stemning i rommet da. Innimellom gnir han seg i øynene og blir rød, tårer? Han forsøker å tenne en tynn liten rullings, men jeg lurer på om han kan la vær fordi jeg har allergi og bihulebetennelse. Han slukker med en gang: ”Dama mi er også allergisk, og da røyker jeg heller ikke”.

Han går til familiekontoret med dama og tror det skal gå bra. Han har fått besøk av barna noen ganger. Den eldste skal begynne på skolen til høsten. Han håper at han kommer ut til da, og smiler ved tanken på å følge henne til skolen. Moren har besøkt ham to ganger og bare skjeller han ut. Han har søkt om å komme til et annet fengsel på åpen soning, på kontrakt, så han kan jobbe, med egen besøksbolig og bra forhold. ”Dere må forte dere med å få til megling, før jeg flytter, kanskje innen en måned”. Han er glad for kontaktbetjenten sin, Petter, ”han står på”.

I ettertanke undres vi over hans vektlegging av ære vedrørende voldsbruk, men for eksempel ikke brekkene han er dømt for. Likeledes spør vi oss om den manglende forståelsen for et offers angst, om han virkelig tror sin egen fortelling om Tores ”frivillighet”. Vår oppsummering dagen etter går på om dette er

- for alvorlig?
- for vanskelig?
- for mye hevn?
- hvordan håndtere drapstrusler?

Før neste fellessamling i fengselet har Arne og jeg ikke snakket med Per fordi vi er usikre på om vi vet nok om hans motivasjon til å kunne gå tilbake til Tore. Denne kvelden har vi avtalt med fengselet å komme på nytt og informere om konfliktrådet generelt for alle de innsatte. Vi avtaler at vi skal forsøke å få snakket med ham på tomannshånd i løpet av kvelden.

Per er på fellesmøtet, kommer bort til oss og spør om vi har fått noe svar fra Tore, om han vil møte Per. Vi sier da til Per på tomannshånd at vi må vite litt mer om motivene hans og hvilke betingelser han setter for møtet for at vi kan føle oss trygge på å gå tilbake til Tore. Vi forklarer at vi ikke kan gå til Tore og si at ”ellers dreper han deg eller seg selv”. Vi må finne ut om Per har innlevelsessevne og forståelse for Tores angst og avtaler nytt møte med Per i fengselet. Det blir et ca. 1 times fint møte. Han er roligere og viser innsikt i Tores situasjon og er også klarere på at han ønsker fred, ikke

hevn. Det ser ut til at familierådgivningen med ”dama” er med på å skape denne forsoningsforståelsen hos ham. I tillegg er han i samtalegruppa om vold i fengslet. Vi blir enige om at vi nå vet nok om Pers motivasjon og føler oss rimelig trygge på at et møte kan gå greit.

Så snakker Arne med Tore hjemme hos ham:

Mor er også hjemme. Hun sitter i en annen del av stuen men deltar ikke i samtalen. Hun hører hva Tore og jeg snakker om. Jeg begynner med å spørre Tore hvordan han har det. Tore sier han har det bra. Det har ikke vært noen ”telefoner” siden sist vi besøkte ham, men det har vært et innbruddsforsøk i huset.

Jeg sier at vi har snakket med Per, og jeg vil formidle noen av hans tanker og motivasjon for å møte Tore: Per uttrykker ønske om å bli ferdig med saken og derfor ønsker han å få snakket ut. Dette kan også bety sinne etc...men Per er sikker på at de vil gå ut fra dette møte som venner. Kanskje vil de kunne ta en øl sammen neste gang de treffes. Per er klar over at Tore har en annen historie, - han kan oppleve situasjonen helt annerledes. Per viser til at de har vært venner, og at det er trist det som nå har skjedd. Han sier at han ikke kommer til å gjøre Tore noe. Tore har alt å vinne. ”Gjør jeg noe, vil jeg bli straffet for det” sier Per. Det haster for Per å få snakket med Tore.

Tore begynner med å si at han i dag har forsøkt å få kontakt med politiet uten å lykkes, da han ville undersøke om saken var blitt anket og evt. av hvem. Han gir uttrykk for at han er positiv til et møte (megling), men uansett ikke før ankesaken er over. Dersom saken ikke er anket eller blir avvist, er han åpen for et meglingsmøte når som helst. Grunnen til at han ikke ønsker megling før en eventuell ankesak, er redselen for at Per skal benytte det som kanskje fremkommer i meglingen mot ham i lagmannsretten ”til egen vinning”, som han sier.

Med tanke på en megling sier han at han ikke vil ”love” noe som helst i forhold til Per. Tore sier at han ikke er redd for at noe skal skje i møtet. Han har sett Per sint tidligere, bl.a. i forbindelse med denne saken, og en gang overfor et annet menneske. Tore sier at han ikke stoler på Per – og at han vil møte Per mest for Pers skyld. Men dersom Per mener det han sier (som jeg har formidlet) - er jo det bra!

Jeg oppsummerer med å si at jeg hører at Tore er positiv til megling ut fra hans forutsetninger. Mot slutten av vår samtale kommer far til Tore hjem. Han

setter seg sammen med kona. Jeg blir stående å prate med dem en stund. Far gir uttrykk for sin mistillit til Per og mener at Tore bare må glemme Per og ikke møte ham i megling. Men Tore er myndig og må bestemme selv.

Far uttrykker noen spørsmål om hvem som har ansvar dersom Tore nå eller etter megling skulle oppleve at ”noe skulle skje?” Han antyder at Konfliktrådet har ansvar for dette. Det er jo Konfliktrådet som har tatt kontakt og løftet frem saken. Far og mor er opptatt av at vi (Ida og jeg) i forrige møte rådet og oppfordret Tore til å gå i megling med Per. Jeg forklarte tydelig Konfliktrådets rolle og mandat og understreket at megling er frivillig, - at det er Tore som selv avgjør dette, og han kan trekke seg. Vår oppgave er å formidle et ønske om en dialog og megling fra en annen part (Per), - i denne saken som i alle andre saker. Jeg uttrykker likevel min forståelse for *deres opplevelse* av frykt, ”Jeg hører hva dere sier og at dere opplever frykt”. Samtalen rundes av med småprat, og tonen er god. Jeg avtaler med Tore at han ringer meg på mandag etter at han har fått bekreftet ankesaken.

Tore ringer meg tirsdag formiddag og forteller at det likevel ikke kan bli noen megling. Han sier han har fått nye opplysninger i Arendal. Han kan ikke si av hvem og hva det dreier seg om. Han sier videre at Per og en av de andre dømte har anket saken til lagmannsretten, men at saken er avvist der. Per har anket videre til høyesterett.

Jeg spurte forsiktig en gang til hva det eventuelt var med de nye opplysningene som bidro til hans avgjørelse, men han svarte igjen at han ikke kan si noe om dette. Telefonsamtalen avsluttes med at jeg viser til hvilke forutsetninger som skal til for at en sak kan megles, nemlig samtykke fra begge parter. Da det nå ikke er grunnlag for et meglingsmøte vil Konfliktrådet avslutte saken.

Deretter skriver Arne et brev til Per med kopi til Tore, slik han ville gjøre det i enhver konfliktrådssak:

Vedrørende mulig megling av sak i Konfliktrådet.

Konfliktrådet viser til tidligere samtaler i fengselet mellom deg, Ida Hydle og undertegnede. Vår oppgave har vært gjennom møter med deg og Tore og avklare forutsetninger og samtykke for et eventuelt meglingsmøte. Undertegnede har i

etterkant av vårt møte med deg vært i kontakt med Tore for å avklare samtykke til meglingsmøte. Tore uttrykker i denne samtalen at han ikke ønsker et meglingsmøte. Forutsetningene for et møte faller dermed bort.

Konfliktrådet stiller seg fortsatt åpen for et meglingsmøte dersom partene i ettertid finner dette hensiktsmessig.

(Vi vil benytte anledningen til å nevne at vi i enkelte saker har lagt til rette for telefonmegling (telefonmøter). Vi antyder telefonmegling som et alternativ og vil vurdere dette dersom det er aktuelt).

Med vennlig hilsen

Arne Værland

Konfliktrådsleder

Vi blir enige i telefonen om at Arne sender dette brevet til begge, og ringer samtidig til Per og forklarer innholdet, og er forberedt på å virke som en buffer for Pers sinne eller skuffelse over at det ikke blir noe møte (det kan bli tungt). Det er viktig å holde på konfliktrådets hensikt og rolle, her er det mye å diskutere. Spesielt hvis det dreier seg om ”oppgjør mellom kriminelle”; målet for konfliktrådet er det samme som i andre konflikter.

Arne har snakket med Per på telefon:

Jeg begynner med å si at dette ser ut til å bli vanskelig med samtykke. Viser til at jeg har vært i kontakt med Tore og at han ikke ønsker at saken megles i Konfliktrådet. Han sier raskt; "Da glemmer vi det". Jeg sier at vi er avhengig av samtykke og at vi på bakgrunn av Tores svar ikke kommer videre. Jeg viser til at jeg har sendt et brev og leser dette opp for ham. Jeg spør hva han tenker. "Jeg blir sint" (- men er rolig i stemmen), sier han. "Tror ikke jeg skal si noe mer om hva jeg tenker - nå får han (Tore) bare vente". Jeg gav han noen konstruktive tilbakemeldinger på hans initiativ om meglingsmøte og støttet ham på den prosessen han hadde gått. Jeg sa også at han hadde bidratt mye overfor oss meglere. Sa også (med referanse til brevet) at vi er åpne for dialog igjen dersom partene ønsker dette. "Vi bare glemmer det da" sier han til slutt.

Vi snakker om hva som kan være grunnen til at Tore ikke vil møte: Pers advokat var meget positiv til Per, han ville gjerne vært flue på veggen. Kan det være Tores advokat som har advart eller frarådet og hvorfor? Eller kanskje foreldrene? I en annen sak, (se Erik og Jens) var det en politimann som ikke ville at den ene parten skulle møte – er det slik at Konflikt som eiendom fortsetter selv når straffesaken er ferdig, dvs. også når det handler om meglings som supplement? Kanskje de profesjonelle som håndterer folks konflikter, ikke vil miste ”retten” til konflikten?

Vi har lovet Per at hele gjengen i fengselet skal få pizza. Det var Pers ide, og vi syntes det var fint. Vi gir tre bæreposer med pizza til Per i besøksrommet. Betjenten forlater oss og låser døren – vi synes det er litt rart. Ingen er redde, og vi er jo alle bak lås og slå, uansett. Vi har en hyggelig og avslappet samtale i det lille rommet. Per forteller at moren hans synes han har forandret seg på disse 8 månedene ”på lukka”, nå kommer han kanskje på perm, og gleder seg. Han forteller om de andre i fengslet som sier at de synes det er kjedelig at vi kommer, ’åh, de igjen!’ (det er sånn de snakker, sier Arne etterpå, tross alt fikk vi jo deres oppmerksomhet, det gikk jo delvis bra), men Per hadde sagt at det var bare pizza vi kom med i dag.

Per synes det er dumt at Tore ikke vil. Han tror det er faren som har bestemt det, vet ikke noe om noen annen (jeg spurte om advokaten). ”Gleder meg til han sitter her, han også”, sier han. Vi ser ut som spørsmålstejn. ”Han er jo kriminell, kommer helt sikkert hit senere, har sonet to samfunnsstraffer allerede”. Han føyer til at hvis han treffer ham på perm nå, så må han tenke seg godt om. Jeg sier da: ”Du kan jo tenke på om du vil hilse på ham og invitere ham til konfliktrådet”. Han skal tenke på det, ler. Han har tenkt på å skrive til ham. Jeg sier: ”Ja, det tenkte jeg også på, hva om du inviterte ham til konfliktrådet i brevet?” Han skal tenke over det. Vi sier at vi stiller da hvis de kommer.

Vold og tyveri mellom bekjente

Erik er dømt til ett års fengsel. Det nærmer seg løslatelse, og han ønsker at vi i konfliktrådet tar kontakt med fornærmede, Jens, i en av sakene han er dømt for. Han ønsker en samtale med Jens, som også var en bekjent, for å snakke om noen omstendigheter rundt lovbruddet. Erik mener at de begge vil ha glede av dette, både for å avklare forholdet dem i mellom og for å rydde opp i noen praktiske forhold som følge av lovbruddet.

Tilbake i konfliktrådet tar Arne kontakt med Jens på telefon, forklarer situasjonen og spør om han kunne tenke seg å møte Erik. Jens drar på det en stund. Han er usikker, men samtykker likevel til megling. Etter noen dager tar Jens kontakt med konfliktrådet (Arne) og sier han har ombestemt seg. Han ønsker likevel ikke å treffe Erik. Arne sier at megling i konfliktrådet er frivillig og han naturligvis står fritt til å trekke seg. I samtalen fremkommer det at Jens har vært i kontakt med politiet og det viser seg at de har frarådet Jens å møte Erik. Vi får ikke noen nærmere grunn for dette, men Jens har valgt å følge deres råd.

Arne tar kontakt med Erik i fengselet og orienterer om utviklingen. Erik blir skuffet da han mottar beskjeden om at det ikke blir noe møte mellom ham og Jens.

”...men det går ikke an å unnskyld det jeg har gjort”

Rolf vil snakke med sin beste kamerat Ronny som har ”blåst på”, dvs. tystet på ham til politiet. Det er viktig før de begge kommer ut. Ronny sitter inne i et annet fengsel. Rolf vil gjerne vite hva slags relasjon de kan få og hva slags dialog. De er to barndomskamerater som har holdt sammen i mange år. Rolf har brukt stoff siden femten års alder. Han har sittet inne under forferdelige forhold i Afrika pga. narkotika. Et under at han har overlevd. Rolf og Ronny er de eneste to av en gjeng på åtte som har overlevd. De har mange smertefulle minner sammen, bl.a. om nære venner som er døde av overdoser. Rolf sitter nå inne for et tyveri. Ronny sitter inn for noe helt annet.

Jeg ringer til det andre fengselet og snakker med Ole, kontaktbetjenten til Ronny. Ole vil be Ronny ringe til meg for å snakke mer om dette. Så ringer Ole, etter avtale, meg hjemme på mobilen om kvelden og sier at han har avklart med ledelsen i fengselet at dette er greit. Han har også sjekket meg gjennom politiet i Arendal og konfliktrådet og snakket med Arne. Jeg sier at det er helt greit, og også fint at fengselet har godkjent at jeg kan snakke med Ronny hvis han vil det.

Ole vil også vite litt mer om selve saken eller konflikten, om motivet for megling og navnet på han i Arendal. Jeg forteller kort litt om bakgrunnen, at de er barndomskamerater, at de ikke soner for noe som er felles, og om Rolfs behov som er å få skværet opp før de kommer ut. Ole vil snakke med Ronny om dette. Vi avtaler tid i morgen.

Ole ringer neste morgen og sier at Ronny gjerne vil snakke med meg og at han skal formidle telefonkontakt - om det passer nå? Vi har avtalt på forhånd at Ole skal høre på hele samtalen, og det vet også Ronny. Så ringer Ronny, og jeg presenterer

meg, forklarer om konfliktrådet og både om erfaringer i alvorlige saker fra andre land og om erfaringene i Arendal. Jeg forteller om det siste møtet i fengselet, (om Rolf og en til, uten å nevne navn) for å understreke at dette altså ikke er helt spesielt. Andre har også tatt initiativ til megling. Vi har erfaringer fra før. Ronny spør om han kan stille spørsmål: ”Hva sa Rolf? Sa han dette mens alle hørte på?” Nei, jeg forklarer at han snakket med meg og Arne etterpå. Rolf høres ut som om han er dopet ned, men klar og helt til stede, og høflig og trist i stemmen. Han er takknemlig for mitt initiativ, vil gjerne be om unnskyldning, ”men det går ikke an å unnskyldte det jeg har gjort”. Han gjentar dette, mener at det ikke finnes noen unnskyldning. ”Vet du hva det er?” Jeg sier at jeg har forstått at det er noe han har fortalt om Rolf. Han sier, ”ja jeg har fortalt til politiet. Det finnes ikke noen unnskyldning for det”. Jeg forklarer hva unnskyldning, oppreisning og erstatning kan være i konfliktråds-saker, om avtaleinngåelse osv. ”Jeg vil gjerne treffe og prate med Rolf, du må hilse og takke for at han tok kontakt”. Vi diskuterer mulighet for møte. Det beste er telefonkonferanse før onsdag da han skal til et behandlingssenter. Jeg sier at jeg skal forsøke å ordne dette.

Ole ringer etterpå og sier at dette gikk greit. Han har hørt hele samtalen som avtalt. Vi snakker om de praktiske arrangementene. Jeg sier at jeg skal ringe til Arne, kontaktbetjenten og Rolf og prøve å få til en telefonkonferanse i Arendal fengsel på mandag. Alt er greit for ledelsen i fengselet til Ronny, bare de overvåker samtalen fra Arendal fengsel. Jeg sier at det må jo være greit.

Jeg ringer Ole og sier at vi har avtalt kl. 15 på søndag med Arendal fengsel. Det er OK for ham, han er til stede da, og skal ordne det fra sin side. Han ringer tilbake dagen etter og sier at jeg bare kan ringe til Ronnys fengsel søndag kl. 15 og si at det er en telefon - konferanse, så har han sagt fra at telefonen bare skal settes opp dit Ronny sitter og venter.

Jeg kommer til fengslet kl. 1445 og sluses inn. Flere av betjentene kjenner meg nå og sier hei. Andre hilser, og vi presenterer oss. En, Nilsen, (ikke alle sier fornavn) skal bli med meg ned i kjelleren i et rolig rom, der de har en telefon med høyttaler. Han spør om jeg har vært med på noe slikt før. Jeg sier at jeg en gang har meglet i en sak der den ene parten var i telefonen. Jeg får en kopp kaffe, og så går vi ned til et lite rom med tre stoler og et skrivebord med telefon. Nilsen ringer Ronnys fengsel, og telefonen settes med en gang til det rommet der Ole og Ronny sitter. Så henter Nilsen Rolf som hilser vennlig på meg. Vi setter oss ned. Nilsen sitter bak Rolf mot veggen og sier ikke noe mer. Rolf tar røret, og jeg ønsker velkommen i biapparat og sier litt om konfliktrådet. Så starter samtalen, Rolf sier med en gang hva han vil med samtalen:

fred med Ronny. Han er kort og klar. Han forteller også noe om hva han har gjort i mellomtiden etter at de så hverandre sist. Det er en dramatisk fortelling med uventet innhold for oss alle, også for Ronny. Uansett hva som er skjedd, så vil han at de skal møtes som venner når de kommer ut, for de har hatt så mye sammen. Og så vil han advare ham mot å ta kontakt med noen spesielle folk de begge kjenner. ”Hold deg unna dem”, sier han.

Ronny gjentar det han sa til meg, ”det går ikke an å unnskyldes at jeg blåste på deg, Rolf”. Men Rolf unnskylder det, for han forstår nå den situasjonen Ronny var i da han ble avhørt av politiet. Samtalen varer bare en halv time. Jeg bryter inn noen få ganger og vil forsikre meg om at de er enige og ikke har mer på hjertet, i det jeg følger vanlig metode for megling.

Etter at vi er ferdige og Rolf har gått ut, følger fengselsbetjenten meg opp fra kjellerrommet. Han sier at han ble forskrekket over det Rolf sa. Jeg sier at det er vel velkjente ting for han som arbeider her. Dessuten er det sikkert mange slike episoder der det ikke skjer noe mer, som aldri kommer til politiets registre eller inn i straffesakskjeden. Jo, han er enig i det. Det er jo så mye våpen i norske hjem, sier jeg, mer enn noe annet land. Han sier at i USA er det mye. Jeg sier at vi har mye våpen i Norge, relativt sett. Han er overrasket, visst det ikke. ”Vi er et folk av jegere og sankere” sier jeg, ”folk går jo på jakt, hjemme har vi både hagle og rifle, men slik er det jo ikke i USA”. Nei han er enig i det, synes det likevel er utrolig.

Vold og voldtekt i ekteskapet

På en av samlingene våre er det en middelaldrende mann, Glenn. Det viser seg å være en mann som sitter på dom for vold og voldtekt mot en venninne, Anna. Han er åpen på dette og vil gjerne at vi skal gjøre et forsøk på å få til et møte med henne, hvis hun vil. Arne forsøker forgjeves over lengre tid gjentatte ganger å ringe og senere å oppspore henne. Hun er ikke å få tak i. Vi må dessverre melde dette tilbake til Glenn.

Senere, ca. ett år etter, blir vi kjent med at han er dømt på nytt, for voldtekt mot Anna.

Vi beklager at vi ikke fikk til noe møte. Forskning fra andre land viser at slike møter kan ha helt avgjørende betydning for begge parter for fremtidige handlinger, og forebygge videre vold og også offer-reaksjoner¹⁹.

¹⁹ Flinck, A. & Iivari, J. 2004 Domestic violence in mediation. Realistic evaluation of a research and development project. Helsinki: Stakes. Finnish Evaluation of Social Services. FinSoc Evaluation Reports 5/2004.

Med en kniv mot strupen: "Det var ikke meg!"

Gunnar var en ung gutt som satt i varetekt pga. knivstikking. Han ville gjerne snakke med oss om mulighet for megling før saken kom opp. Arne kontaktet påtaleleder i politiet som var helt bestemt på at vi ikke kan blande oss inn før rettssaken har vært oppe. Vi måtte melde dette tilbake til Gunnar. Da vi møtte ham i fengselet neste gang var han ikke interessert i noe møte med den annen part. Vi tolket det dit hen at han tenkte at megling før dom kunne føre til mildere håndtering av hans sak i retten. Men vi snakket ikke mer med ham for han var ikke interessert i å treffe oss.

Ikke snakket med far på tre år

Bjørn sitter på dom, dvs. rettssaken er avsluttet. Han ber om en liten prat på slutten av et møte med de innsatte. Det gjelder faren hans, Johan. De har ikke hatt kontakt på tre år. Han vil så gjerne møte ham og snakke med ham. Vi avtaler at Arne skal forsøke å komme i kontakt med Johan, og oppnår omsider det etter mange telefoner. Han er villig til å komme til et møte med Bjørn. Så ringer Arne til Bjørn i fengselet og forteller dette. Han blir åpenbart meget lettet, og spør Arne: "Sa du at jeg ikke ville ha noe av ham?" "Ja", hadde Arne svart, "jeg sa det". Faren er nå på en annen kant av landet, og legger turen om Arendal.

En uke etter møtes Arne og jeg i god tid utenfor fengselet. På forhånd hadde vi snakket om sikkerhetsopplegget. Hva hvis det skjedde noe under møtet? Var vi sikret? Jeg hadde ikke tenkt på det, men Arne lurte på om vi skulle sjekke med Per om rutinene. Arne ringte til Per i mobilen utenfor fengslet, og han kom ned fra kontorbygget etter en liten stund. Det var greie rutiner, en betjent kom til å holde seg i nærheten. Og hvis vi ville ta en pause for eksempel ville han komme med en gang. Vi snakket om at far og sønn kanskje ville være litt alene, og da sa Per at han ikke kjente faren og visste ikke noe om det var bra. Jeg sa at vi var jo der og ville vurdere det, vi også (!).

Det satt en mann i en sliten bil rett utenfor. Vi tenkte det kanskje var far. Og det var det, med plastpose full av gode ting til Bjørn, snus, avis osv. Han sa før vi gikk inn at han hadde forsøkt flere ganger å få kontakt med Bjørn og nevnte noen anledninger hvor han hadde vært ruset og hadde unngått faren. Jeg fikk da et inntrykk av at begge hadde problemer med å komme i kontakt med hverandre.

Vi ringte på og en blid betjent åpnet med en gang. Bjørn satt allerede klar på et litt større, finere besøksrom enn det vi har sittet i til nå. Vi går igjennom metalldetektoren. Ved synet av hverandre lyser far og sønn opp, gir hverandre en god klem og setter seg ved siden av hverandre i sofaen. Samtalen går veldig lett mellom de to i halvannen time. Arne og jeg sier nesten ingen ting. Vi bryter bare inn en gang for å si at vi har taushetsplikt. De to er både private og inkluderende på en gang. Jeg føler ikke at jeg er uvedkommende, selv om det også er et privat møte med mye følelser mellom far og sønn. Bjørn sitter i utringet trøye og hvitheten lyser i kontrast til oss som alle tre bærer preg av sol og lys og brune fjes og hender. Far kommenterer det. Samtalen mellom dem dreier seg om noen få ting:

1. Rus, narkotika, tyveri, ran,
2. jobb, bolig, venner, familie
3. fortid, nåtid, fremtid
4. skam, skyld, medfølelse, ansvar

Arne understreker noen ganger at det er tydelig at de er glade for å se hverandre og at slike følelser er viktige. En gang snakker far om hvordan han kan ringe til fengselet, og jeg sier at det kanskje er lurt å snakke med kontaktbetjenten først. Bjørn sier navnet hennes. Vi kjenner henne fra våre møter, en grei dame. Arne skriver ned navnet og telefonnummeret hennes til far på en lapp. Når Bjørn sier at han vil vite det hvis far blir syk og innlagt, forteller jeg at min datter en gang hadde kjeftet på meg fordi jeg ikke hadde fortalt henne at jeg var syk. De spøker om at han ikke har råd til krans. Det er mye spøk og godmodig humor dem imellom. Vi forsøkte å få forklart far at han måtte forstå at Bjørn ville at det skulle bety noe for far at Bjørn hadde omsorg for ham. Men far har klart seg alene i hele sitt liv og er nok ukjent og uvant med slike tanker.

Jeg forsøkte meg også på om det var mulig for dem med noen klar avtale om kontakt, men far er flytende på det. Jeg sa at det viktigste for folk når de skal ut av fengselet er å ha et sted å gå, og prøvde å se om far kanskje følte noe ansvar for å stille opp idet han skal ut. Men far ville gjerne at han skulle sone lengre enn nødvendig for å kunne overføres direkte til A-klinikken. Latter! Narkotika fremstår som et slags sentralt konflikt-tema, både for Bjørn selv og mellom dem. Det er ikke lett for Arne og meg å forstå ut fra dette hvordan forholdene har blitt slik. Men de skilles varmt og hjertelig etter at betjenten kommer høflig og sier at nå er møtet over. De takker begge to for at vi har vært der.

Våre ettertanker var følgende: Hvorfor visste de ingenting om far i fengselet? Hva slags rutiner for inkludering av de pårørende har de?²⁰ Er fars ”bestemthet” (”Han er bestemt” – ”ja, jeg er bestemt”) og/eller ”flyt” (han er helt gjennomført ikke-konkret på hva han gjør eller skal gjøre) en av årsakene til situasjonen?

Døren var åpen hele tiden, det var et riktig koselig møte. Alle tanker om sikkerhet var irrelevante (helt uavhengig av om Bjørn fortalte både om knivran og våpentyveri). Jeg tror ikke at det handler om at Arne og jeg bare er blitt ”vant” til omtale av slike handlinger av de som har utført dem, men det handler om at de selv er hyggelige, vanlige mennesker i de situasjonene vi erfarer dem i, og at det er det som er vesentlig?

Og så er det fengselet som fremstår som så åpent for oss, og greie betjenter som hilser hyggelig og gjenkjennende, utenfor og innenfor, i sterk kontrast til andre store fengsler som jeg har besøkt. Kanskje alle fengsler burde være små og lokale?

7. Ny kunnskap om megling i fengsel

Hvilken part burde bli spurt først om møte?

Jeg tenker på erfaringene fra Bergens-prosjektet. Det har vært et klart standpunkt der hele tiden at det skal være offeret som blir spurt først, ikke gjerningspersonen. Hvis ikke offeret vil, så blir ikke gjerningspersonene kontaktet. Dette er for å forhindre frustrasjoner, følelse av press eller skuffelser for begge parter. Men dette ble ikke mulig å gjennomføre der heller. For noen av de innsatte i Bergen fengsel tok selv initiativ til kontakt med konfliktrådsprosjektet og ba om møte med den andre parten.

Vi var i en slik startposisjon i fengselet i Arendal. Her var det først og fremst gjerningspersonene som ble spurt og som tok initiativ til møte med den andre part. Vi forsøkte å finne en løsning på dette ved å spørre den annen part hva han ville vi skulle melde tilbake til han som satt i fengselet, uansett om han ville møte ham eller ikke.

De ansatte: både ransaker og støtteperson

²⁰ Etterpå får vi vite at det er to forhold som gjør det vanskelig for betjentene å henvende seg til de pårørende: For det første har de taushetsplikt om hvem som er i fengselet når innsatte er over 18 år. Hvis en pårørende ringer og spør, har de ikke lov til å opplyse noe uten samtykke fra den innsatte. For det andre gjør de alltid en kartlegging av de innsattes nettverk. Da er det nesten en regel at de innsatte oppgir venner og ikke familiemedlemmer som deres nettverk. Dette samstemmer med våre erfaringer: mange innsatte har uløste konflikter med familiemedlemmer ”der ute”.

Skuespiller og megler ved konfliktrådet i Oslo, Jo Skjønberg, driver et dramaprojekt i Ila fengsel som bygger på de innsattes erfaringer og historier. Han mener at det er så mange temaer som berører livet i fengslet: lojalitet, ære, skam, isolasjon og ikke minst status fangene imellom: de er livredde for å miste sin status;

”Organisasjonskulturen i fengslet er meget celleorientert”, sier han, og ”mennesket i fengselssystemet har flere og motsigelsesfylte roller, både som ransaker og som støtteperson”²¹. Det er ikke lett å være fengselsbetjent. Kanskje er dette en grunn til den positive måten vi ble mottatt på i fengselet? Konfliktrådets utsendte medarbeidere er verken ransakere eller støttepersoner: vi hører ikke til i den måten å tenke eller handle på.

Men hva mente ansatte selv? Vi laget et lite skriv som ble delt ut til de ansatte, se vedlegg 2.

Dette var de fire svarene som ble samlet inn:

Jeg har ikke hørt at innsatte har snakket om konkrete saker, men at de generelt syntes det er ett positivt tiltak. Noe jeg som betjent også er enig i.

Mitt inntrykk er at det er delte meninger blant de innsatte, om utbytte av dette. Noen sier at dette jo er altfor sent og at det er uaktuelt for dem. Men enkelte andre har jo hatt utbytte av dette, ved å få snakket ut med fornærmede. Jeg synes tilbudet er bra i den forstand at de får påminnelse om at det er alternative løsninger på konflikter, samt at de trenger å påminnes at det ofte sitter fornærmede igjen som kan ha utbytte av slike møter.

Jeg har vært kontaktbetjent for en innsatt som var i kontakt med dere og fikk organisert et møte med sin far. Den innsatte hadde ikke vært i kontakt med faren de siste to år før møtet fant sted her på fengslet. Den innsatte kom ikke til noen ”forsoning” med faren, men han fikk en anledning til og fortelle faren ”ting” han hadde båret på i lang tid. Dette møtet hadde helt klart en positiv effekt for den innsatte, noe han selv også poengterte.

²¹ fra samtale med Jo Skjønberg, Oslo, nov. 2003

Har ikke vært på jobb de dagene dere har vært her, men ser klart et behov for et konfliktråd. Har ikke registrert at innsatte har diskutert konfliktrådet seg imellom.

Jeg blir helt svett av å snakke om dette!

De ansatte rapporterer altså at de ikke har hørt de innsatte snakke ”seg imellom” om oss, møtene eller konfliktrådet. Det er ikke uventet. Den amerikanske språkforskeren Patricia E. O’Connor skriver om innsattes språk og uttrykksmåter etter at hun har arbeidet med forskning i amerikanske fengsler innen dette emnet over mange år:

Institusjoner og systemer kan gjøre at folk blir tause - like fullt som samtaler eller organisasjoner kan bringe folk til taushet. Institusjoner slik som fengsler som har som mål å isolere kriminelle fra samfunnet, gjør de innsatte per definisjon tause på den måten at de er fjernet fra mulighetene for kommunikasjon med offentligheten. Selv gjør fangene seg selv tause ved at volden – den fysiske, psykiske eller symbolske (av og til mellom innsatte, av og til mellom innsatte og ansatte) og innesperringen undertrykker sine ofre og skaper en gjensidighet som igjen leder til voldelighet og gjentakelse, (recidivisme, min oversettelse, O’Connor 2003:139²²). Hun begrunner ved hjelp av mange eksempler fra fangenes fortellinger og språklige uttrykk, hvordan fengselsinstitusjonen i seg selv hindrer fangene til å utvikle et språk som gjør at de kan få selvinnsett og derved kan klare rehabiliteringen til et liv utenfor murene. Taushetsgjøringen av fanger er først og fremst en taushetsgjøring av offentlig kunnskap om dem, skriver hun. Det er to hovedproblemer: Fangenes forhold til seg selv og sine egne handlinger på den ene siden. På den andre er det den manglende kommunikasjonen mellom fengselet og det omkringliggende lokalsamfunnet.

En helt vesentlig forutsetning for fangenes rehabilitering er at de kan begynne å si *jeg, jeg har gjort, jeg er, jeg vil gjøre* osv. det vil si oppdage språklig at de er et *jeg* som har mulighet for, evne til og midlene til å handle som ”jeg” i verden. Det andre, som er like vesentlig, er at de kan si *jeg* i forhold til et *du* og et *dere*, dvs. at de kan se seg selv i forhold til de mennesker som omgir dem og det omkringliggende samfunnet. O’Connor peker på at det man gjør ved å isolere kriminelle i fengsler er stikk i strid med det som er forutsetningen for at de skal kunne rehabiliteres til et normalt liv utenfor murene. Hun beskriver hvordan et fengsel kan fungere som et ikke tilsiktet virkemiddel til å desensibilisere de innsatte, dvs. ta fra dem verdier, atferd og

²² O’Connor, Patricia 2003 Telling bits in Thiesmeyer, Lynn (ed.) *Discourse and Silencing. Representation and the language of displacement*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

forestillinger om seg selv som ville være nødvendige for tilbakeføringen til samfunnet²³. Hun peker på nødvendigheten av at *vi* der ute i samfunnet også går inn i fengslene og bryr oss om hva som skjer der og om de som er der. I stedet for å oppfatte fengselsmurene som en trygghet for oss der ute, som ikke vil rammes av kriminalitet, må vi se murene som en ramme om forutsetningene for at kriminaliteten opprettholdes og videreutvikles. O'Connors funn kan lett dokumenteres av tall på den stigende gjengangerkriminaliteten i så vel USA som Norge. "Gjengangerkriminaliteten ødelegger mønstrene i våre lokalsamfunn", sier hun (2003:142).

Det er lett å kjenne seg igjen fra dialogene våre i møtene i fengselet. Så mange ganger opplevde vi at de innsatte snakket om *vitnenes skyld og ansvar* for at de satt inne, om *tysting* som den store dødssynden, og ikke om at de selv, men *andre* sto ansvarlig for å ha gjort det de hadde gjort. Siden vi ikke har gjort feltarbeid i den vanlig hverdagen i fengselet, ved måltidene eller i de ulike arbeids- eller skolesituasjonene, kjenner vi ikke til den vanlige samtalen mellom folk. Men mange av de ansatte har sagt til oss når vi har spurt, at det ikke er vanlig å ta opp slike ting i daglig samtale. De kunne også kommentere spontant etter et fellesmøte at slik var det aldri noen som snakket med de innsatte. Man snakker ikke om seg selv, og heller ikke om personlige forhold. Og man snakker i ethvert fall ikke om det som brakte en inn i fengselet. Det kan være at kanskje presten, sosionomen eller psykologen tar det opp, men ikke ellers. Det hører ikke med i fengselsdiskursen²⁴

Ett av de virkemidlene som skal til for å bryte tausheten og taushetsgjøringen i fengslene er nettopp at det skapes kommunikasjon gjennom fengselsmurene. Arne og jeg tilbød et slikt kommunikasjons-redskap. I tillegg til at vi brydde oss om hvordan de *der inne* hadde det, utgjør konfliktrådet som institusjon, en direkte både ideologisk og praktisk motvekt mot det vi kunne kalle den vanlige *fengselsdiskursen*.

Straffesakskjeden er bygget på forestillinger, språk og ikke minst lovgivning om

²³ Den samme problemstillingen gjør seg gjeldende ved andre tvangsplasseringer av mennesker, som innen psykisk helsevern og i barnevernet.

²⁴ *Diskurs* kan forstås ikke bare som de tekster og den faglige eller teoretiske diskusjon som definerer et fagfelt, men også de lærebøker, institusjoner, praksiser og fagfolk som deltar i definisjonen. Fengselet som fagområde defineres av mange ulike personer (for eksempel justisministere, fengselsdirektører, fremtredende jurister innen straffesakskjeden, ledere for KRUS (Kriminalomsorgens utdanningscenter osv.). I tillegg kommer gode og mindre gode erfaringer fra mange andre land som har påvirket tenkningen og utformingen av fengselsinstitusjoner i Norge. Kunnskaper om historien til fengselets fremvekst er også en viktig kraft i planleggingen og byggingen av dagens fengselsinstitusjoner, se Foucault, Michel 1999 *Overvåkning og straff: det moderne fengsels historie*; forord av Thomas Mathiesen; oversatt av Dag Østerberg. - 3. utg. Oslo: Gyldendal; Schaanning, Espen 2000 *Sjelsikring. Om konstruksjoner av den farlige forbyrter. Arr: Idéhistorisk tidsskrift*; 2-3: 39-67; Skålevåg, Svein Atle 2003 *Fra normalitetens historie: sinnssykdom 1870-1920. Rapport / Rokkansenteret*; 10, 2, Bergen: Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier.

individuell ansvar og individuell skyld når det begås et *straffbart forhold*, som det uttrykkes innen straffesaksspråket. Slike forestillinger er igjen basert på et menneskesyn som om *kriminaliteten* befinner seg inne i et menneske. Til tross for at handlinger, ansvar og skyld alltid vil måtte vurderes ulikt, avhengig av den som vurderer og også situasjon, tid og sted. Teoretisk ligger det i begrepet *straffbart forhold* at det finnes nettopp et *forhold* mellom noen og noe. I praksis er det ikke slik dette brukes av straffesakskjedens forvaltere. Selve det språklige grunnlaget som ligger i registreringen av straffesaker, (STRASAK-registeret), gir klare føringer på et tanke-, forståelses og ideologi-nivå. Et *forhold* oppfattes som en *handling* utført av en eller flere personer med den tilhørende motivasjon. Det er altså ikke et forhold mellom *hendelsen* og tolkningen av den som ligger til grunn for betegnelsen på hendelsen og utnevnelsen av ansvaret og skylden. Tolkeren er underforstått, en slags objektiv usynlig maskin som stempler og sorterer personer og hendelser. Det er nesten uten unntak kun ett sjikt i befolkningen som rammes av denne stemplingen: de fattige guttene som er vokst opp under svært tunge familiære forhold, med store traumer, med lærevansker og med relasjonsvansker. Det er ikke unntaket, men regelen som ligger til grunn for at en av betjentene hvisket til meg tidligere at ”*hvis dere hadde visst om hans oppvekstforhold, så hadde dere ikke trodd det. Det er et under at han har overlevd*”²⁵. Det er disse guttene som vurderes av dem som har makten og myndigheten til det (for eksempel jurister, politifolk eller militære – avhengig av sted og situasjon) og i forhold til det som til enhver tid vil betegnes som rett og galt i et samfunn. Fengselet befinner seg i enden av straffesakskjeden, her settes domstolens og kriminalomsorgens avgjørelse om i praksis.

Konfliktrådet tar ikke utgangspunkt i noen *straffbar handling* eller *straffbart forhold*, i motsetning til strafferetten, men er basert på ideen om at partene i *konflikten*, ofte legfolk, også er dens *eiere* og at disse selv er best egnet til å kontrollere og løse konflikten (Christie 1977, 2004²⁶). I strafferetten er det jurister som kontrollerer og løser konflikten som statens representanter, og staten kan ses som *medeier* i konflikten. Forhandlingen føres av partenes juridiske representanter med et helt spekter av meninger om skyld og straff, og med strafferettens særegne fagspråk. I strafferettssystemet eksisterer det en faglig og ideologisk enighet om at gjerningspersoner og ofre i en konflikt må være *motparter* eller endog *motstandere*. Vi

²⁵ Dette er dokumentert i kriminologisk, sosiologisk og epidemiologisk forskning over mange år og fra mange ulike land og kulturområder. Den kriminalitetsforebyggende effekten ved å sette inn sosiale og pedagogiske tiltak i tidlige barnealder i slike familier er også grundig dokumentert.

²⁶ Christie, N. 1977. ”Konflikt som eiendom.” StensilsSerie/Institut for kriminologi og strafferett, Universitetet i Oslo, 23: 113-132. Christie, N. 2004. *En passende mengde kriminalitet*. Oslo: Universitetsforlaget.

kan si det slik at *uenighet* er utgangspunkt og drivkraft for strafferettsprosessen, det være seg uenighet om hva konflikten består i og/eller spørsmål om ansvar, skyld og straff.

I Konfliktrådet har man et annet utgangspunkt og en annen drivkraft. Selv om partene som møtes til meglings kan være like uenige om hva konflikten består i eller ansvaret for den, så er utgangspunktet og drivkraften likevel *enighet*: enighet om det å møtes, og enighet om at partene i hvert fall vil *forsøke* å oppnå gjensidig forståelse av hva konflikten dreier seg om, og at de eventuelt vil søke forsoning. De to partene som har en konflikt, fører selv ordet, og samtalen foregår på deres egne språklige og konseptuelle premisser. De har ingen representanter; de har en ordstyrer, megleren, men ingen dommer. Megleren tar ikke standpunkt til hva som har skjedd eller hvordan, evt. hva ulike vitner, sakkyndige eller jurister har tolket, men fokuserer på hvordan partene selv kan finne frem til en felles forståelse (Hydle og Hasund 2003²⁷.)>

Det er partene og lokalsamfunnet som er deltakere i konfliktrådet, ikke noen utenforstående konflikt- eller kriminalitets-spesialister. Troen på at konfliktene er folks egen eiendom, og derfor kan best løses av dem selv, er også en grunnleggende tro på demokratiet i ethvert samfunn. Konfliktråd i ulike varianter er i ferd med å bre seg i mange land, som både en protest mot og som et alternativ eller supplement til den ordinære straffesakskjeden. Det pågår også forsøk, slik som vårt, med konfliktråd i fengsel, som tidligere referert for eksempel i Storbritannia og Belgia.

Når en innsatt kan si i en av våre gruppesamtaler ”Jeg blir helt svett av å snakke om dette”, tolker jeg det slik at dette er så vanskelig og tungt at det for det første *oppleves* som en anstrengelse slik at han begynner å svette. I tillegg er det å *utrykke* følelser så uvant, slik også både de ansatte og O’Connor erfarer, at det de innsatte kan ty til er å *omtale* følelser i termer av kroppslige reaksjoner. Det er derfor ikke uten grunn eller sammenheng at Jo Skjønberg sier at

²⁷ Hydle, I. & Hasund, I. K. 2003. Konfliktregimer. Søknad til Norges forskningsråd, nå finansiert av Norges forskningsråds Program for kulturforskning, se www.forskningsradet.no.

Fangene: de har mistet blodåra mellom hode og kropp...

Skjønberg erfarer det samme som oss i sitt teatersamarbeid med de innsatte. Det å ”miste blodåra mellom hode og kropp” er et godt bilde på hvor vanskelig det er for de innsatte å sette ord på følelser. Skjønberg uttrykker seg i de samme termene når han sier at han ”svetter for å få dem til å snakke”. Det å skape teater er anstrengende på flere måter: Det bringer følelsene opp i dagen ved hjelp av både tale og handlinger innen de kontrollerte, profesjonelle rammebetingelsene av en teaterrolle (Scheckner 1994²⁸, Hastrup 2004²⁹). ”Nøkkelen her er at når du skaper en rolle du ikke er, så får du frihet til å bruke din erfaring, din historie i et kreativt skapende teaterarbeid”, sier Skjønberg.

Det var også slik vi opplevde det, særlig i starten av møtene. Jeg har hørt andre som arbeider med programvirksomhet, slik som mestringsprogrammer eller anti-voldsprogrammer i ulike fengsler, uttrykke det samme. Ett av de første og viktigste målene for terapeutene i Alternativ til vold, er å få ”gutta” til å sette ord på følelsene sine. Det er ikke det at de ikke har følelser. De er bare ikke vant til å tenke på det, langt mindre snakke om dem. Følelser er noe ”kvinnelig” som ikke hører hjemme i macho-kulturer, som vi ofte får innblikk i i samtalene rundt bordet på fellessamlingene med de innsatte. Slik sett kan man kanskje også si at straffesakskjeden er del av en macho-kultur. Det er ikke menneskers følelser som først og fremst har forrang i praksisene innen politi, påtalemyndighet eller domstol. Man konsentrerer seg om fakta, bevisførsel, bevisets stilling, objektivt og subjektivt grunnlag osv.

Men når nå programvirksomheten i fengslene, også i Arendal fengsel, har vunnet terreng og blitt implementert av fengselsmyndighetene som en viktig del av rehabiliteringen av fangene, så blir faktisk *følelser* sentrale.

Det er følelser som er hovedtema i konfliktrådet. ”Fakta” vurdert juridisk er ikke noe tema, men derimot opplevelsene av det som skjedde, hvordan man har det nå og hvordan man kan se sitt liv i fremtiden. Folk oppmuntres av meglernes til å snakke om følelsene sine. Det er samtaler om følelser som kan bringe folk til forsoning, både med seg selv og andre.

Derfor kan konfliktrådet ses som en alternativ virksomhet til den virksomheten som pågår innen de ulike ledd i straffesakskjeden, og ikke minst i fengslet. Men våre erfaringer er at vi kom lengst med vårt tilbud overfor de av de innsatte som samtidig

²⁸ Schechner, Richard 1994 *Performance Theory*. New York: Routledge.

var med i for eksempel voldsmestringsprogrammet. Dette var noe Skjønberg understreket i generelle termer: hvis konfliktrådet skal inn i fengselet, så må dette tilbudet integreres som en del av en større helhet. Det må være klare retningslinjer mellom konfliktråd og terapi. Han kunne tenke seg et team på konfliktbehandling: i tillegg til meglerne kunne det være en støttekontakt – for eksempel en kontaktbetjent, sosionom, lærer eller prest og en helseperson, sykepleier, psykolog eller lege. Det er viktig å få frem hver enkelts historier, slik også O'Connor erfarer, og bygge bro mellom historiene, det livet som leves nå innenfor murene og det som skal leves utenfor murene i fremtiden.

Jo Skjønberg mener at megling må bli del av noe mer helhetlig i fengselet, og at meglerne på en eller annen måte bør inngå i et team i fengselet, for å se meglingen i en større rehabiliterings-helhet. Alle tjenester for fangene er så oppstykket, tilfeldige og usammenhengende. ”Og er det noe denne gruppa trenger, så er det IKKE det”, understreker han. ”Videre bør vi ikke glemme at fengslene er for mange av de innsatte tross alt, ”deres første hjem”, hvor de for første gang ikke bare skal lære å ta ansvar for seg selv og andre, men også gjøre det. Kanskje er det en ide å legge skolemeglingsprogrammet, hvor 12 - 13 åringer læres opp til bli sine egne konfliktløserne, med visse justeringer, inn rehabiliteringsbroen fra fengsel til samfunn”.

Dialog i en konflikt

I forskningsprosjektet ”Konfliktregimer” undersøker Hasund og jeg ulike kontekster for konflikthåndtering og hvordan mennesker snakker *om* konflikter og *i* konflikter. Det er konfliktrådet og strafferetten som er våre studiefelt. I straffesaker kan konfliktrådet både være et alternativ til strafferetten, men også et supplement, slik prosjektet i Bergen var ment å være og slik ”Meglning i fengsel” er. For oss som er henholdsvis antropolog og lingvist er det viktig å velge studiefelt som kan belyse menneskers tenkning, tale og handlinger som er skapt av og som skaper ulike sentrale institusjoner i vårt samfunn. For både språk- og samfunnsforskere er grenseområder særlig viktige i slike studier.

Fengslet er et grensested, på kanten av det sivile samfunn og helt lukket med en mur mot utenverdenen. Man må igjennom mange ulike, både synlige og usynlige, tause og talende barrierer for å bevege seg i eller på dette grensestedet. Det er på slike

²⁹ Hastrup, Kirsten 2004. *Action. Anthropology in the Company of Shakespeare*. Copenhagen: Museum Tusulanum Press.

grensesteder man har mulighet til å få øye på og høre språklige og sosiale fenomener som spissformulerer kjerneverdiene i det samfunnet som har skapt og skaper grensen. I fengselet gjelder ikke de vanlige reglene og ritualene i samfunnet. Folket her er for eksempel under full kroppslig og mental kontroll 24 timer i døgnet. Fengselet er et eksempel på en *total institusjon*, slik som også et psykiatrisk sykehus vil være, særlig i de rom hvor folk er tvangsinnlagt³⁰. Hva slags muligheter gir fengselet som ramme for dialoger i konflikter og hvordan kan parter og meglere håndtere en slik kontekst?

I forbindelse med forskningsprosjektet ”Konfliktregimer” (beskrevet i innledningen) ble det gjort et båndopptak av en fengselsmegling. Jeg har gjort en analyse av denne meglingen i samarbeid med lingvisten Ingrid Kristine Hasund, og skal her kort presentere våre funn. Denne fengselsmeglingen ble av alle parter i ettertid karakterisert som svært vellykket. Det unike båndopptaket gjør oss vitne til en relativt kort, men bemerkelsesverdig samtale mellom to menn i 20-årene, her kalt Runar og Ole, som begge sitter i fengsel. Dette er menn som begge er dømt flere ganger for kriminelle handlinger. De er rusmisbrukere, og med i et hardt belastet kriminelt miljø. Vi bruker uttrykket ”bemerkelsesverdig” om denne samtalen fordi vi som utenforstående har sett for oss at disse ikke var typene til å ”prate ut” om angst, fortvilelse, anger, hevn og forsoning - det kommer da også frem i samtalen at de ofte tyr til vold fremfor å snakke sammen om konflikter. Men i dette tilfellet velger de å snakke sammen, og det *i stedet for* å ty til vold: Runar sier rett ut i løpet av samtalen at hadde planer om å drepe Ole, men at han i stedet valgte å møte ham i megling for å ”prate ut”.

Utgangspunktet for samtalen var at Runar hadde henvendt seg til konfliktrådet. Han ville forsone seg med Ole, som hadde vært en nær venn siden guttedagene. Ole hadde tystet på Runar i en straffesak, og var dermed (ifølge Runar) den direkte årsaken til at Runar satt inne. Runar visste at Ole var redd for at han skulle hevne seg når de kom ut. Runar ønsket å forsone seg med Ole, og å fortelle at han ikke behøvde å frykte hevn.

Før meglingen hadde megleren en kort samtale med Runar. Deretter hadde han en kort telefonsamtale med Ole hvor han formidlet det Runar ville si til Ole før meglingen. Megleren hadde videre noen avklarende og korte telefonsamtaler med fengselsansatte for å avtale meglingen. En viktig forutsetning var at hele arbeidet var avklart med god informasjon til alle ledd i fengselet på forhånd, skriftlig og muntlig. Alt gikk i regi av det ordinære konfliktråd, som en vanlig megling i en sivilsak. Det

³⁰ Goffman, Ervin 1961 On the Characteristics of Total Institutions: The Inmate World. In: Donald, Cressey (ed.) *The Prison. Studies in Institutional Organizations and Change*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 15-67.

eneste som ikke var ”vanlig” var at man måtte bruke telefon som kommunikasjonsmiddel mellom partene, og at meglingen skjedde innenfor fengselets murer og med en fengselsansatt til stede i rommet sammen med megleren og Runar. Dette var partene klar over og inneforstått med som et vilkår for møtet. Til sammen arbeidet megleren tre timer med denne saken, hvorav selve meglingen utgjorde en halv time.

Når vi lytter til båndopptaket, er det interessant å se hvordan megleren kan spille en svært tilbaketrukket rolle i denne meglingen, fordi partene på eget initiativ driver samtalen frem helt etter mønster for konfliktrådsmegling. Det partene snakker om i samtalen kan oppsummeres som følger:

- å legge bak seg det som har hendt, å ikke fokusere på konflikten, fortiden, og plassering av skyld og ansvar
- å heller fokusere på nåtiden og fremtiden, på sine egne følelser og på forholdet dem i mellom
- å tilgi, gjøre opp og bli venner igjen
- at de har valgt å snakke sammen framfor å utøve vold
- at det å få ”prate ut” kan bidra til at de i fremtiden ikke begår nye kriminelle handlinger på grunn av konflikten dem i mellom

De to siste punktene er viktige å legge merke til. Som nevnt kommer det frem i samtalen at Runar hadde planer om å drepe Ole, men at han valgte å møte ham i megling i stedet. Videre sier Runar eksplisitt at han håper denne samtalen kan bidra til at han og Ole i fremtiden ikke begår nye kriminelle handlinger på grunn av konflikten dem imellom. Dette illustrerer et poeng som er velkjent fra konfliktrådsarbeid og forskning både i Norge og i andre land, nemlig at megling kan fungere både som et alternativ til vold, og at det kan være kriminalitetsforebyggende på lengre sikt.

Fangers pårørende

Ved flere anledninger har vi kommet i kontakt med eller burde ha kommet i kontakt med pårørende, faren til Bjørn, konen til Glenn, foreldrene til Per og konen til Tore. Vi holder på med en ny sak der en innsatt gjerne vil se sitt barn, og her har vi nettopp hatt et møte med barnets mor. Fengselet er fullt av pårørendeproblemer – eller som Jo Skjønberg uttrykte det: ”historiene deres er fulle av konflikter”.

Da vi startet prosjektet, tenkte vi at meglingsmøtene først og fremst ville dreie seg om et møte mellom en volds mann og et offer. Men like ofte har møtene dreid seg om helt andre problemer og personer. Og alltid er det pårørende som er direkte eller indirekte involvert. Det er et stort behov for tenkning og arbeid rettet mot relasjonene mellom fengselet³¹, de innsatte, de ansatte og de pårørende. Arne hadde et møte med en sentral representant, Kjersti Holden, fra FFP – Foreningen for Fangers Pårørende i Arendal fengsel. Han forteller henne prosjektets historie, hvordan vi har arbeidet og hvilke erfaringer vi sitter igjen med. Han viser også til målsettingen med prosjektet vårt og hvordan vi har opplevd kveldene med de innsatte. Hun spør fortløpende og viser interesse for vårt arbeid. Hennes kunnskap om Konfliktrådet begrenset seg, i likhet med mange andre, i forkant til at vi kun arbeidet med unge lovbyrtere. Hun var ukjent med at vi meklet i sivile saker.

Arne skriver fra møtet: ”Vi reflekterer noe sammen over sakstyper som eventuelt lar seg megle. Jeg viser til at vi i prinsippet kan megle i alle typer saker, - også i svært alvorlige. Vi drøfter noe frem og tilbake hva som kjennetegner *møtet* i konfliktrådet sammenlignet med for eksempel *møtet i rettssalen*. Videre hvordan et møte i Konfliktrådet kan virke avgjørende for enkelte innsatte med tanke på å komme videre i livet. For eksempel med å legge til rette for møter med pårørende, annet nettverk eller den ”fornærmede”. Motivasjonen for meglings og kartleggingssamtalene i forkant fokuserte vi også på.”

Hva med de fremmedspråklige – globalisering fra undersiden?

I løpet av prosjektperioden har andelen fremmedspråklige på fellesmøtene steget. Vi var ikke godt forberedt på å møte dem. Det var heller ikke alltid overkommelig, fordi det kunne være mange ulike språkområder representert på ett møte, og bare av og til var det noen av dem som kunne oversette til engelsk eller norsk slik at det kunne bli en dialog mellom dem og de andre i gruppen. Vi var heller ikke sikker på i hvilken grad de ville bli utvist etter soningen, noe som gjorde evt. forarbeidet usikkert.

Det krever et bedre forarbeid for å bli oppdatert på hvilke språkgrupper som er representert til hvert møte. I konfliktrådet er det utarbeidet informasjonsbrosjyrer på 12 språk, og det er mulighet for både tilstedeværende tolk og telefontolk. Dette er helt nødvendige hjelpemidler for å kunne starte en dialog med dem.

³¹ f.eks den fysiske tilgjengeligheten i form av telefon og besøk, dvs. muligheten for kommunikasjon, se brosjyrene utarbeidet av FFP: *Informasjonshefte om barn som har mor eller far i fengsel; Lisa besøker pappa i*

Rådgiver ved konfliktrådet i Oslo, Geir Dale, har arbeidet i lengre tid i en gruppe som med Brobyggerprosjektet som handler om sosial rehabilitering av unge straffedømte med innvandrerbakgrunn. Prosjektet baserer seg på bruk av løsningsorienterte samtaler og «stormøter»³² med de berørte parter og deres nettverk og er knyttet til Oslo fengsel. Her forsøker prosjektgruppen bl.a. å bruke megling som del av rehabiliteringen av unge innvandrere.

Den sveitsiske antropologen Hans-Rudolf Wicker (2004)³³ viser hvordan den nye innvandrerguppen på 90-tallet, nemlig flyktninger og asylsøkere, er i ferd med drastisk å øke blant den relative og absolutte andel av innsatte, på ”bekostning” av sveitsere og (nå integrerte) fremmedarbeidere fra 70-tallet. Mens de tidligere fremmedarbeiderne kom fra europeiske land, utgjør majoriteten av asylsøkere og flyktninger mennesker fra den tredje verden. Dette er en trend blant fangebefolkninger som påvises i de fleste vest-europeiske land³⁴. Wicker viser hvordan myndigheter i Vest-Europa ikke har etablert noen relasjon mellom en eventuell diskriminerende rettspraksis og den voksende fangebefolkningen fra den tredje verden i Vesteuropiske fengsler. Denne fangegruppen er underlagt to ulike lovverk som kan virke dobbelt ekskluderende; straffeloven og utlendingsloven. Med utgangspunkt i den enkelte fange, blir det dobbelt vanskelig å arbeide for en rehabilitering. De fleste er henvist til en arbeidsløs tilværelse på et asylmottak med ingen eller en svært begrenset mulighet for deltakelse i et familiefellesskap og i lokalsamfunnet. Den usikre oppholdstillatelsen er et alvorlig hinder for rehabilitering til en akseptabel tilværelse utenfor fengselet. Vår erfaring var først og fremst at språkbarrieren var det første hinder for å i det hele tatt starte kommunikasjonen.

Den såkalte multikulturaliteten har mange ingredienser. I tillegg til flyt av penger, tjenester og varer er den viktigste virkningen av den økende globaliseringen i form av forflytninger av mennesker over landegrensener. Mens globaliseringen ”ovenifra” består i frie forflytninger av politikere, forretningsfolk, studenter og turister (Hannerz 1996³⁵), så består globaliseringen ”nedenifra” av en tvungen forflytning av flyktninger

fengsel”og www.ffp.no.

³² Bitel, Mark 2002 Mainstreaming diversity: Building bridges to young people in conflict. Final report on the evaluation of project Gatemegling. Unpublished. London: Partners in evaluation.

³³ Wicker, Hans-Rudolf 2004 Globalisation from Below and the Prison System. A Research Outline. Paper presentert i arbeidsgruppen *Paradoxes of Social Remoteness and Immediacy: The Prison as a Site of Anthropological Inquiry* på konferansen til European Association for Social Anthropologists, EASA, Vienna, 8 – 12 Sept. 2004.

³⁴ Tomasevski, Katarina 1994 *Foreigners in Prison*, Tampere, Tammer-Paino Oy.

³⁵ Hannerz, Ulf 1996 *Transnational Connections. Culture, People, Places*. London: Routledge.

og asylsøkere. Så vel stater og befolkningsgrupper i krig, som enkeltstående kriminelle nettverk er ansvarlige for denne migrasjonen.

Menneskesmugling har mange fasetter, og kan utføres i det godes og det ondes tjeneste. Det bør ikke være likhetstegn mellom det å smugle ut en forfulgt politisk leder for å hindre at han eller hun blir drept og det å smugle ut kvinner og barn til en skjult prostitusjons- og slave-tilværelse i det nye oppholdslandet.

Dette temaet bringer oss igjen over på vold mellom nærstående parter, slik som ektefeller og samboere, uansett etnisk tilhørighet.

”Retten til et liv uten vold”

Jeg tenker på våre forsøk på å få til et møte mellom Glenn og Anna (s. 19). Fra Norges Røde Kors skrev man i en høringsuttalelse vedrørende *Kvinnevoldsutvalgets NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold – vold mot kvinner i nære relasjoner* om konfliktråd brukt i slike problemområder:

2.3 Restorative tiltak

Den tiende FN-kongressen om kriminalitetsforebygging og behandlingen av gjerningspersoner ble avholdt i Wien 10. til 17. april 2000. Alle deltagerne var enige om at prinsippene for "restorative justice" burde være et grunnleggende element i diskusjonene om ansvar og rettferd for gjerningspersoner og ofre i straffeforfølgningsprosessen.

I utkastet er restorative prosesser definert som en prosess der offeret, gjerningspersonen og/eller andre personer som er berørt av lovbruddet, sammen deltar aktivt i å håndtere konsekvensene av lovbruddet, ofte med hjelp av en upartisk tredjepart. Som eksempler på restorative tiltak ble megling, nettverkskonferanser og straffeutmålingssirkler nevnt.

Tankegangen finner vi tilsvarende i Europarådets ministerkomité hvor det, i henhold til bestemmelsene i artikkel 15 b i Europarådets statutter, hvor det i 1999 ble anbefalt at man skal ta *”hensyn til utviklingen i medlemsstatenes bruk av megling i straffesaker som en fleksibel, omfattende, problemløsende, aktiv deltagende valgmulighet og som et supplement eller alternativ til tradisjonelle strafferettsprosesser.”*

Videre heter det i utdypende memorandum til ovennevnte anbefaling: *”Hen imod slutningen af det tyvende århundrede er en ny type konfliktløsning vokset op som rival til de traditionelle metoder til retslige afgjørelser. Konsensusmodeller på konfliktløsning bliver fremhævet som alternativer til det klassiske mønster med konfrontation. Denne udvikling begrænser sig ikke til noget bestemt juridisk område eller til nogen bestemt del af lovgivningen. Tværtimod berører en ethvert juridisk område og breder sig i de fleste juridiske systemer.”*

Første amanuensis ved Institutt for helsefag, Ida Hydle, uttrykker denne nye type konflikthåndtering slik: *”Konflikt er noe som **oppstår mellom mennesker**, og atskiller seg fra justis- eller helsetjenesteperspektivet som baseres på at kriminalitet, vold og skade/lidelse er noe som **hefter** ved en person, eventuelt er inne i en person. ”*

Astrid Lutdal Skjetne, leder av konfliktrådet i Nord-Trøndelag uttrykker sine erfaringer med saker som handler om vold i nære relasjoner slik: *”Svært ofte vil partene måtte forholde seg til hverandre videre livet. Har de felles barn, vil hun måtte samarbeide med barnefaren om omsorgsansvaret. En straffesak er nødvendigvis ikke det eneste og beste utgangspunktet for slikt samarbeid. En vellykket megling vil imidlertid kunne gi mulighet for en bedre framtid. Megling kan avdekke misforståelser, gi mulighet for at offeret får utløp for frustrasjoner og angst, samt bidra til en større trygghet i dagliglivet samt at gjerningsmannen vil bli ansvarliggjort i større grad.”*

Det er grunn til å revurdere mulighetene for andre fremgangsmåter enn rettsoppgjør og fengsling i hjelpen til familier i voldelige situasjoner, enten de er nordmenn eller innvandret fra andre land. Norges Røde Kors har her gått foran med forslag til å anvende konfliktråd. Den refererte undersøkelsen fra Finland (se s. 19) viser til positiv evaluering fra partene ved en slik intervensjon. Det viser seg også at det mange av partene vurderte som bra ved konfliktrådet var at de fikk hjelp til endelig å skille lag.

En kvinne (voldsoffer) og hennes eksmann (gjerningsperson, fengslet) ble kontaktet i det prosjektet vi arbeider med, men det ble ingen megling. Ifølge kvinnen var det ikke henne det stod på.

Ida spør om megling ville vært mulig: ”Det er klart jeg ville sagt ja til det... folk tror at man er så redd for å møte denne overgriperen. Man er jo redd, men det man er redd for er ’å møte han alene’. Og det må hun jo gjøre hele tiden, for de har barn sammen og dermed må hun forholde seg til han resten av livet. Hun synes det ville vært en lettelse å møte gjerningsmannen (hennes eksmann) med en offentlig person til stede, en som kunne ”være vitne”, ”kunne sett hva som skjedde”, kunne ”få fram det som er problemet”. For, som hun sier, problemet med det norske samfunn er ”at det er ingen som bryr seg” eller ”tør å si noe”, noen som kunne ”korrigere” hennes eksmann (naboer, venner, familie), og da er volden på en måte legitimert.

Konfliktrådet i Agder er nevnt i St.prop. 1!

I ”Del 2: Nærmere om budsjettforslaget”, under ”Programområde 06 Justissektoren”, står det følgende:

Megling i konfliktråd kan brukes som innhold i noen timer av en dom på samfunnsstraff. Det er en rekke forutsetninger som må være innfridd for at dette skal være mulig. Blant annet må både domfelte og den fornærmede part være villig til dette. Det er antall timer i møte med konfliktrådet og/eller den fornærmede part som kan godskrives, ikke den arbeidstid som det eventuelt blir inngått avtale om mellom partene. Det medfører at det kan være vanskelig å motivere domfelte til å velge konfliktrådsmegling.

I 2003 utgjorde megling i konfliktråd 0,1 prosent av alle avtjente timer. Kriminalomsorgen skal i samarbeid med konfliktrådene arbeide for å øke bruken av megling. I en del samfunnsstraffdommer er den domfelte også idømt betaling av erstatning til offeret. Det tas særlig sikte på å motivere domfelte til å velge megling som en del av samfunnsstraffen i disse sakene og undersøke om den domfelte i stedet for å betale penger til offeret kan gjøre opp ved en arbeidsinnsats. Dette forutsetter at begge parter samtykker.

Tanken om forsoning kan også være et element utenfor straffen. Fængselsoppholdet er en belastning for forholdet til familie og venner, og uten et godt sosialt nettverk øker risikoen for ny kriminalitet. ***Konfliktrådet har jevnlig kontakt med innsatte i Arendal fengsel for å bistå i en forsoningsprosess for de som ønsker det***³⁶. I Oslo fengsel pågår Brobyggerprosjektet om sosial rehabilitering av unge straffedømte med innvandrerbakgrunn. Prosjektet baserer seg på bruk av løsningsorienterte samtaler og «stormøter» med de berørte parter og deres nettverk. I Trondheim fengsel vil det i løpet av 2004 bli iverksatt pilotprosjekt for utprøving av konfliktløsningsmodeller som skal erstatte tradisjonelle sanksjonsmodeller. Når det oppstår konflikter i fengselet, skal det organiseres stormøter der overgriper og fornærmede møtes i dialogkonferanse for å løse konflikten. I tillegg skal meglingsmodellen som blir benyttet i konfliktrådene, prøves ut.

³⁶ uthevet av meg

Sluttord

Vårt prosjekt og denne rapporten kan ses som en utprøving av en ny retning og tenkning i kriminalpolitisk arbeid, slik det er beskrevet i Stortingsproposisjonen. Rapporten bør danne grunnlag for mer systematisk utprøving med ulike grupper og ikke minst mer systematisk evaluering av fordeler og ulemper ved slikt arbeid. Arbeidet blir nå videreført i Arendal fengsel av nye meglere som læres opp ut fra de erfaringene som er beskrevet i rapporten.

En rekke spørsmål og problemstillinger er fortsatt ubesvart, for eksempel:

En mur – også av taushet: Kan et slikt tiltak som her er beskrevet bidra både i rehabilitering av de innsatte og av forebygging av nye konflikter i og utenfor fengselet? Konfliktrådet selvstendiggjør partene til selv å håndtere konflikten. Konfliktrådet er et redskap for at alle får talerett og til at alle kan bli hørt på egne språklige premisser.

Konfliktrådet går gjennom muren: Bør et nytt forsøk gå ut på å gi kurs i megling for både ansatte og innsatte i fengsel?

Det er mange gode grunner til å fortsette forsøks- og evalueringsevirsomheten innen dette feltet: Arne Værland mottok nylig en telefon fra en av de litt eldre innsatte som hadde vært med i våre samtaler. ”Jeg ringer bare for å takke”, sa han. Så fortsatte han å fortelle følgende: Våre møter i fengselet hadde hatt stor betydning for ham. Det hadde inspirert ham til å ta kontakt med flere av medfangene, allerede dagen etter det første møtet han hadde vært med på. Særlig snakket han med en ungdom som til enhver tid skyldte på andre, f. eks. faren som drakk, og ga dem ansvaret for at han satt inne. De hadde snakket sammen om møtet med oss, om samtalen rundt bordet den kvelden og om at man måtte ta ansvaret selv for egne handlinger. Av forskjellige grunner så disse to ikke hverandre før etter mange måneder. Da hadde den unge kommet til den eldre, gitt ham en god klem og sagt: ”Jeg kommer aldri til å glemme deg!”

Så fortsatte han i telefonen: *Og fordi dere tok opp saken min og forsøkte å få til et møte, så fikk det også noen andre konsekvenser. Jeg fikk besøk i fengselet av sosialsjefen i min kommune som ønsket meg velkommen tilbake. ”Jeg kan da ikke*

komme tilbake”, sa jeg til ham. Men han sa: ”Du skal vite at du er velkommen tilbake til kommunen”.

Summary in English

The project “Mediation in prison” is a cooperation between the Mediation and Reconciliation Service in Agder in southern Norway, and the local prison and custodian authorities, in addition to the probation and aftercare services. During one and a half year we met with inmates in a local prison and talked with them in groups and separately about their own conflicts and their needs for making use of the mediation and reconciliation services. In summary we have gained valuable experience during the group conversations and individual mediation sessions. In one case there is reason to believe that serious violence was avoided because of mediation. In two other cases broken relationships with family members were re-established. Finally, in two cases defence lawyers and police investigators obstructed the possibilities for mediation and reconciliation.

The report describes the introductory cooperation between the Board of mediation and the prison authorities. It also provides a detailed account of the communication we had with different groups of inmates. Furthermore, it describes our preparatory meetings with the parties to a conflict, and finally the mediation sessions.

The project may be seen as a follow-up and a trial of contemporary Norwegian criminal policy. We found that the Mediation and Reconciliation Service plays an important rehabilitative role within the prison and custodian services, in that it works to prepare the inmates for a life outside the prison walls. Therefore we strongly recommend that mediation in prison should be offered to inmates. We are aware that the ideology and methodology of mediation and reconciliation breaks with the established ideology and methodology of handling people in prison. For this very reason it is important that knowledge about mediation reaches prison and custodian officers as well as professionals within the probation and aftercare services.

Vedlegg 1

ØNSKE OM Å OBSERVERE MEGLING I FORSKNINGSØYEMED:

Informasjonsskriv til meglere og parter om Ida Hydles arbeid ved Konfliktrådet i Aust-Agder:

I konfliktrådet kan folk møtes for å snakke ut om det som har hendt. Bakgrunnen for dette er at mye tyder på at folk får det bedre etter slike møter, selv om konflikten dem imellom er stor og alvorlig. De kan bli kvitt angst og/eller sinne og også føle at de får en oppreisning etter skaden som skjedde. Erfaring fra mange land viser at selve møtet mellom partene er viktig for at følelsen av oppreisning skal komme i stand. Det handler ikke nødvendigvis om forsoning eller tilgivelse, men det å kunne møtes ansikt til ansikt har som oftest en god virkning for begge/alle parter. Møtene kommer i stand ut fra partenes behov og ut fra konfliktrådets regler om frivillighet, taushetsplikt for meglere osv. Jeg er ansatt av Justisdepartementet til å følge dette arbeidet over noen år. Jeg er lege og sosialantropolog, og har arbeidet lenge med forskning og tiltak mot vold og har også studert strafferetten som et sted der mennesker møtes for å forhandle om skyld og straff. Jeg er også megler i konfliktrådet på mitt hjemsted i Arendal.

FOR Å FÅ ET INNBLIKK I HVA MEGLING ER:

For å få et innblikk i hva megling betyr for mennesker, så vil jeg gjerne registrere samtalene i våre møter, og snakke med de som var med, gjerne før og etterpå. Jeg vil også snakke med personer/fagfolk som indirekte blir berørt av slik megling. Helst vil jeg registrere samtalene nøyaktig slik at jeg kan få en best gjengivelse av det den enkelte sa og mente. Det er helt frivillig å delta. Ingenting av det jeg registrerer blir knyttet til noen persondata. Datamaterialet blir behandlet konfidensielt, og jeg har som forsker taushetsplikt. **Det er selve samtalen som er mitt studiefelt, ikke personene.**

Du har muligheten til å trekke deg underveis eller etter at vår samtale er registrert. Da kan for eksempel visse deler eller hele opptaket slettes. Du kan også trekke deg helt fra prosjektet. Det blir ikke lagret i noe register. I det som blir publisert, vil det ikke bli mulig å tilbakeføre noe til spesielle personer eller sted.

Du kan også gjerne få informasjon senere om det som blir skrevet fra dette prosjektet. Da kan jeg notere ditt navn og adresse, og oppbevarer det på en slik måte at det ikke kan kobles til noen øvrige opplysninger fra prosjektet.

Ida Hydle,

1.amanuensis, dr. med.,dr. philos., Høgskolen i Agder, Sykehusvn. 4, 4838 Arendal
(ida.hydle@hia.no)

Vedlegg 2

Konfliktråd i fengsel – 2003/2004.

En forespørsel til de ansatte i Arendal fengsel, september 2004

Vi, konfliktrådsleder i Agder, Arne Værland (AV) og megler Ida Hydle (IH) har over ca. 1 ½ år arbeidet med å informere de innsatte om konfliktrådet. Som mange av dere nå kjenner til, oppfordrer vi de innsatte til å vurdere om de kan tenke seg å møte personer som bl.a. har blitt ofre for de handlinger som de innsatte er dømt for, dvs. møter mellom partene i konflikten.

Vi har hatt mange orienteringsmøter med de innsatte, som samles på tirsdagskvelder. Vi har også hatt flere samtaler på besøksrommet og i telefonen med innsatte som har meldt sin interesse for slike møter. Til nå er to saker opp og avgjort, og fire har vært under arbeid med formøter og forsamtaler med innsatte og andre utenfor fengselet. Vi har gjort flere meget positive erfaringer med de innsatte i saker selv om den andre parten ikke har sett seg tjent med noe møte. Selv slike ”halvveis”-saker kan ha positive eller negative virkninger, noe vi også gjerne vil kartlegge. Vi vil derfor gjerne ha informasjon fra dere som er ansatt i Arendal fengsel om hvilke erfaringer dere har med arbeidet/oss:

- Er det noen som har fortalt om hva vi gjør på møtene, og om hvordan det blir oppfattet?
- Kanskje noen har snakket sammen om konfliktrådet eller megling generelt eller om konkrete erfaringer fra arbeidet vårt?
- Kanskje noen av de temaene som vi tar opp på kveldene våre har blitt drøftet av innsatte og ansatte?

Dette er ikke noen spørreundersøkelse, men vi vil gjerne ha tilbakemelding på dette arket, dersom noen har noen erfaringer som er verdt å notere ned, gjerne punktvis eller som en liten fortelling eller lignende. Vi er ikke interessert i navn, bare selve erfaringen.

Hilsen Arne Værland og Ida Hydle

